

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DUBORG-SAMFUNDET

FLENSBORG

Årsskrift 1943

DUBORG-SAMFUNDET

FLENSBURG

Årsskrift 1943

*Jeg ser de Slægter, som gik hen, mens Hundredaaret skred,
som vandt paa Kongedybet, som under Dybbøl led;
de elsked ungt, de drømte langt, de saa kun alt for kort,
men frem af dem stod Folket, og dette Folk er vort.*

*Og derfor bøjer vi vort Sind, hvor vi i Uerden gaar,
med Længsel mod de Strømme, som disse Kyster naar,
og derfor samler vi hvert Navn, som steg af Folkets Jord,
i dem vor Fortid leved, af dem vor Fremtid gror.*

(L. C. Nielsen. — 1901.)

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Rektor <i>Bernhard Hansen</i> : „Herre, lad min Sjæl komme til Modenhed, inden den skal høstes“	5
Vandrelærer <i>L. H. Schubert</i> : Peter Hiort Lorenzen	10
cand. mag. <i>Th. Madsen</i> : Træk af Grænsens Historie	18
Vandrelærer <i>L. H. Schubert</i> : Dannevirke-Vandringer	24
Rektor <i>Bernhard Hansen</i> : Lorenz Frölich i Flensborg	29
Bogholder <i>Peter Køster</i> : Tanker fra Østfronten	47
Lærer <i>Aksel Lieb</i> : Julen 1943	50
<i>Duborgsamfundets Kronik</i> :	
Generalforsamling og Aarsfest	52
Lidt fra Aaret, der gik —	53
Vore faldne	54
Vore indkaldte	55
Indkaldte Lærere	57
Aarsfesten 1944	57
Annoncer	58—64

»HERRE, LAD MIN SJÆL KOMME
TIL MODENHED, INDEN DEN SKAL HØSTES«

(TALE PAA DUBORGSKOLEN 21.10.1943)

Fra Skolens Vandredage eller fra vore Lejrskoler tror jeg, at I allesammen har faaet lidt Kendskab til Livet ude i Skoven, blandt andet har I sikkert ogsaa lagt Mærke til de store, indhegnede Nyplantninger derude. Planterne staa saa tæt, at de næsten er ved at mase hinanden, hist og her skubber de endogsaa enkelte af de yderste Planter helt uden for Indhegningen. De maa saa staa derude og passe sig selv, indtil de en skønne Dag luges bort eller plantes om. Maaske flyttes de ogsaa andetsteds hen. Men inden for Indhegningen er der myldrende Liv i Ungskovens grønne, nyfødte Planter. De er alle med i det store Kapløb mod Solen, Lyset og Varmen. De bader sig i Regnen og frisker sig i Vinden og strækker sig og rækker sig som en Flok Skolebørn, der gør lange Halse for at se ud ad Vinduet, og en skønne Dag er Ungskovens Stammer blevet mere end mandshøje. Skoven er ved at blive til.

Saa falder Indhegningen. Fredningstiden er omme. Træerne tyndes, og næste Gang, vi kommer derud, ser vi for os et straalende Syn af unge, ranke, lysløvede Bøgetræer. Grenene leger i Vinden, Stammerne svajer for den lette Brise, og Lyset spiller i de grønne Blade. Det hele er som et vidunderligt Drømmesyn. Det er næsten ikke til at slippe igen; man holder det fast for sit Blik, og man kommer til at holde saa inderlig meget af denne dejlige, lyse Bøgeskov; man ser paa de enkelte Træer, og man kender dem igen, naar man møder dem næste

Gang. For hvert Aar bliver de større og større, og man glæder sig inderligt over deres ranke Holdning og dejlige Vækst.

Men saa en uhyggelig, stormfuld Efteraarsdag gik der en grusom Orkan gennem Ungskoven. Det knagede i de unge Træstammer, der næsten bøjedes til Jorden af Stormens Magt; men unge Stammer kan rette sig igen, naar Uvejret først er drevet over. Men Orkanen blev værre og værre. Den hylede og peb i Hegnet langs Skovbrynet og blev som et Herrens Vejr, der gik vildt og grusomt hen over Jorden og truede med at rive hvert eneste Træ op med Rode. — Da faldt Ungskovens Træer i Snesevis, mange af de svage, men ogsaa adskillige af dem, der stod rankest og kraftigst og lovede allerbedst, men som stod paa de mest udsatte Steder.

Og da Stormen saa omsider var forbi, da stod vi med bøjede Hoveder og taarefyldte Øjne ude ved den hærgede Skov, den dejlige, lyse Bøgeskov, der tegnede saa godt, men mødte sin ubarmhertige Skæbne, da Efteraarsstormen kom.

Dette Billede af Skoven har I vist alle forstaaet Betydningen af, endnu før jeg har fortalt det færdigt.

Skolen er den fredede Ungskov. Bag Skolens Mure vokser Ungdommen op som de myldrende Nyplantninger ude i Skoven. Der er Liv og Vækst og Grøde alle Vegne.

Ungdomstiden efter Skoleaarene er Skoven med de ranke, lysegrønne Bøgetræer. Den, der var som et Drømmesyn, men i Dag blænder vore Øjne, naar vi tænker derpaa, tænker paa, hvordan denne danske Ungskov stod frisk og grøn ved Flensborg Fjord, før Krigen kom.

Og Krigen, det er Orkanen, for hvis Vælde vore unge danske styrter og falder. — En for en, flere og flere. Det er denne Orkan, der gaar som en Dødsengel fra Hus til Hus i vor Hjemstavns og aldrig synes at ville standse.

Og det er denne Dødsengels Vandring i vore gamle Elevers Rækker, der er Grunden til, at vi atter er samlet her, kun 6 Uger efter vor sidste Mindehøjtidelighed herinde. I Dag skal vi mindes 5 faldne Elever fra vore Skoler. Engang var de med i Ungskovens Mylder, nogle som de rankeste og frodigste midt i Nyplantningen, andre som svage Vækster ude i den yderste Rand; men med var de. Derfor nævner vi deres Navne —

alles Navne — med Vemod og Sorg nu, da de er blevet Efteraarsstormens Bytte, og alle har mødt den samme ubarmhjertige Skæbne.

Af de fem, der er faldet siden sidst, er de fire omkommet i Rusland og den femte død paa tysk Lasaret som Følge af de Saar, han havde paadraget sig ved den blodige Østfront. —

I Selma Lagerlöfs Roman »*Køresvenden*« fortælles der om en mærkelig Vogn, *Dødskærren*, og om en endnu mærkeligere Kusk, der med denne Vogn er i Tjeneste hos Døden og skal køre hans Høst bort fra Jorden. Etsteds i denne Bog taler Køresvenden — Georges — med sin fordums Kammerat, David, om en Hilsen, han gerne vilde sende Menneskene, for at hans Arbejde kunde blive mindre byrdefuldt. Denne Samtale er beskrevet paa følgende Maade:

»Det er snart Nytaarsmorgen, David, og naar Menneskene nu vaagner, tænker de først paa det nye Aar og alt, hvad de ønsker og haaber, det skal bringe dem, og derefter paa hele deres Fremtid. Men da vilde jeg gerne sende dem den Hilsen, at de skal ikke ønske sig Elskovslykke eller Held eller Rigdom eller Magt eller et langt Liv eller endog Sundhed. Jeg vil bede dem folde deres Hænder og samle deres Sind om en eneste Bøn: *Herre, lad min Sjæl komme til Modenhed, inden den skal høstes.*«

Mon ikke netop denne sidste Sætnings Indhold ofte har mødt os, naar vi har oplevet Dødsbudskabene derude fra i disse Krigs-aar? Vi har efter Evne beflittet os paa at give dem, der blev derude, et sandt og ærligt Vidnesbyrd i Tale og Skrift, og vi har sørget med hinanden over deres Skæbner og de smertelige Savn, sørget til Krigen efterhaanden er blevet en eneste Sorgens og Dødens Dag. Og der er sikkert høstet megen Trøst af denne Deltagelse og dette Fællesskab. Det kan trøste og varme en Mors Hjerte, naar en god Ven af os og vort Arbejde hernede har sendt mig et deltagende og inderligt Digt til Walter Matzens Hjem. . . . Det kan røre Forældre og Søkende og varme dem ind i deres Sjæls Inderste, naar Flensborg Avis har skrevet sine smukke Mindeord om Karl Krogh og Arthur Kowalsky, og det kan oplive en ung Enkes sorgfyldte Sind og glæde hendes Forældre og Svigerforældre — haaber vi da — at vi i Dag paa

saa smuk en Maade, som vi har evnet det, har bedt om at maatte hædre hendes Mands Minde paa Duborg-Skolen, her, hvor han — vor faldne Fuldmægtig og skattede Medarbejder, Hans Harck, i en Aarrække som en tro Tjener har haft sin daglige Gang. — Men hvad er alt dette værd mod Køresvendens Nytaarshilsen til Mennesker: Herre, lad deres Sjæle komme til Modenhed, inden de skal dø.

I Snoilskys Digt *Benvenuto Cellini* skildrer Digteren det hellige Øjeblik, da en Kunstner er ved at skabe sit Værk, men i sidste Sekund opdager, at han mangler tilstrækkelig Malm til Støbningen. Da ser han sig et Øjeblik om i sit Værksted, griber beslutsomt sine tidligere Kunstværker og kaster dem i Smelteovnsens Gab. Megen Møje og mangt et om igen og om igen var gaaet forud for de Værker, han maatte kaste i Ildovnsens Svælg. Det var gyldne Ungdomsdrømme, der brast. Men Ofret maatte ske, hvis Værket skulde lykkes. Det Værk, der skulde blive hans Livs store Mesterværk.

Sligt kan synes meningsløst, men brugt som et Billede paa at ville ofre det bedste, vi ejer, for at berede vore Sjæle, er det rigtigt.

Gjorde vore faldne Landsmænd saa det? — Gør du det? — Gør jeg det? Eller prøver vi paa at løbe uden om? Ja, ved vi det helt selv? I Hjertets Dagbog er der Blade, som kun Vorherre kan lukke op. Og mig forekommer det, at vi, hver Gang vi har været samlet til Mindefest her i denne Sal, ligesom har fornemmet Sandheden i disse Ord. Vi kan nok søge at famle os frem til den faldnes sjælelige Modenhed, prøve at finde frem til, om han var rede, da Døden rev ham bort. Stilfærdige Ord til os, Breve med Tanker om Døden og andres Vidnesbyrd om den døde som et Forbillede for de unge og som et Samlingspunkt for sine jævnaldrende i Glæde og Sorg, saadan som en god Ven af vor Skole har skrevet det til mig om vor faldne Fuldmægtig Hans Harck, kan maaske hjælpe os et Stykke frem. Men færdig med Spørgsmaalet bliver vi ikke. Der er ingen af os, der paa andres Vegne klarer dette Tilværelsens største Spørgsmaal om Liv og Død. Det er og bliver en Sag mellem Gud og ham, hvis Time var kommet. Gud alene kan forberede et Menneske til Døden, lære os at ofre det dyreste, vort eget

Liv, for at naa frem for Evighedens Trone. Det er Gud selv, der er den store Kunstner, Livets og Dødens Kunstner og Mester, det er ham, der sidder ved Smeltediglen, det er ham, der vogter Tid og Stund, det er ham, der, naar Ertsen i Strøm udsmelter, stirrer dybt i dens Grund. — Lad det saa være vor stille Tro, at Guds eget Billede var tegnet i vore faldne Landsmænds Sjæle, da Døden mødte dem langt fra deres Hjem og deres kære, at Køresvendens Nytaarsønske til Mennesker: *Herre, lad deres Sjæle komme til Modenhed, inden de dør*, at dette Ønske maa være blevet en opfyldt Bøn for dem, vi holder Sørgenhøjtid for i Dag.

Deres Legemer maa vi give tilbage til Jorden;
men deres Navne vil vi bevare i kærligt Minde.
og deres Sjæle befaler vi i Guds Haand.

Bernhard Hansen.

»Han vedblev at tale Dansk.«

PETER HIORT LORENZEN

Da jeg engang under en Samtale blev spurgt, hvem det egentlig var, der nede i Stænderforsamlingen i Slesvig krævede Ret til at tale det danske Sprog, undrede jeg mig egentlig over, at vedkommende kunde spørge paa saadan en famlende og usikker Maade. Men senere er jeg blevet klar over, at det sikkert gaar mange Mennesker paa samme Maade, at de efter at have sagt Børneskolen Farvel og Tak ikke mere beskæftiger sig med de Emner, der har kedet dem, eller som de har mødt paa en uheldig Maade. Om dem af jer, der hører til min Aargang med en meget forkludret Skolegang, kunde jeg tænke mig den Mulighed, at i alle Tilfælde nogle som mere modne Mennesker har taget fat paa de Emner, vi fik for lidt at vide om i Skolen.

Og vi har jo da den Fordel, at vi saa med mere Kærlighed og Videbegærlighed tager fat paa Opgaverne.

Der maa da være noget ved den Mand, der er værd at lære at kende; thi uden Grund laves der ikke Karikatur af ham, som det er gengivet i den nye »Sønderjyllands Historie« i Bind IV. Og her skal tilføjes, hvad en dansk Embedsmand, men en ægte Slesvig-Holstener, Juristen G. Chr. Burchardi, siger om ham et Sted i sine Livserindringer. Fra en Rejse til Haderslev med Faderen skriver han: »Ich lernte damals zuerst Lorenzens ältesten Sohn, den nachher so bekannt gewordenen Peter Hiort Lorenzen kennen, einen höchst begabten, aber charakterlosen Menschen, den seinen schrankenlosen Ehrgeiz und vielleicht auch Zerrüttung seiner Finanzen unter König Chr. VIII aus einem fanatischen Schleswig-Holsteiner in einen wütenden Dänen verwandelte.«

Men lad os nu dreje Lyskasteren og se lidt fra en anden Side paa dette »begavede, men karakterløse Menneske«. P. H. Lorenzen levede det meste af sit Liv i Haderslev, hvor han ejede en stor Forretning og i Kraft af sin Personlighed og sine velsituerede Forhold indtog en fremtrædende Plads i Samfundet. Han var Idealist, og hans Maal var engang at se sine Medmennesker leve under »Frihedens Kaar«. Der var ikke Tale om, at han vilde gaa den Vej eller bruge de Midler, Friseren Uve J. Lornsen brugte, men han var klog nok til at udnytte de nye Forhold, der blev en Følge af U. J. Lornsens Røre: nemlig Indretningen af raadgivende Stænderforsamlinger. Han blev da ogsaa valgt som Repræsentant for Haderslev By, og selv om han følte sig som Slesvig-Holstener, stemte han paa Nis Lorenzens Forslag om Indførelse af dansk Retssprog, men holdt sig passiv under Forhandlingerne. Hans utallige Artikler i de tyske Blade med Krav om Næringsfrihed og et ensartet Toldsystem og alle hans Angreb paa de skjulte danske Førere vidner om, at han sad inde med en umaadelig Masse Kræfter og en haard og stejl Vilje. Og saa længe han brugte sin Begavelse i Slesvig-Holstenernes Interesse, betegnede han ikke »karakterløs«.

P. H. Lorenzen havde det Haab, at han ved Hjælp af Slesvig-Holstenerne kunde fremme sit politiske Arbejde og lettere naa sine liberalistiske Maal end ved at staa i de danske Rækker. Men Begivenhederne i Stænderforsamlingerne skulde

snart lære ham noget helt andet. Han blev hurtigt klar over, at den liberale Fløj inden for Slesvig-Holstenerne stod ret svagt over for den dynastiske augustenborgske Bevægelse, og da han var absolut Modstander af al Tvang, maatte han ofte reagere ret kraftigt over for de Ting, den sidstnævnte Fløj fremkom med. Tvivlen om at være paa den rette Vej bredte sig mere og mere hos ham. Da han tilligemed var kommet i Forbindelse med Forkæmperne for Folkefriheden i Kongeriget, særlig Orla Lehmann, og paa anden Maade sikkert havde faaet Føling med Professor Flor i Kiel, styrkedes han mere og mere i sin Beslutning om at vende Slesvig-Holstenerne Ryggen. Hertugen af Augustenborg gav ved sine haardnakkede og vedvarende Angreb paa den liberale Lorenzen det afgørende Stød til, at han efter en passiv Overgangstid besluttede at fratræde som Stænderdeputeret for Haderslev By. Af hans Begrundelse for dette Skridt, der fremkom i Bladet *Lyna* for 16. August 1840, og som — typisk for Datidens Forhold — var skrevet paa Tysk, skal der meddeles følgende:

»Jeg har for 4 Aar siden sluttet mig til *de* liberale Slesvig-Holstenerne, der har valgt den historiske Basis som Udgangspunkt for deres Bestræbelser for en slesvig-holstensk Forfatning, fordi Beslutningen om at gøre saadanne Bestræbelser til Grundlag for Folkets naturlige Ret til en Forfatning dengang ikke fandt Støtte nogetsteds. Jeg har i det hele taget stræbt efter en slesvig-holstensk Forfatning, fordi jeg har troet, at Slesvig i Forbindelse med Holsten — dog uden at blive indlemmet i det tyske Forbund — vilde kunne opnaa en lignende Forfatning som den norske, en Forfatning, der for Holstens Vedkommende skulde indeholde de Indskrænkninger, som nødvendiggøres af dette Lands Forhold til det tyske Forbund, uden at de Forbundspligter, der i saa væsentlig Grad indskrænker Folkeretten, skulde faa Indflydelse paa Slesvig. Efter min nuværende Overbevisning strider det imidlertid mod min Samvittighed for Tiden at arbejde for en slesvig-holstensk Forfatning, og dette er Grunden til, at jeg er traadt tilbage som Deputeret.«

Medens de liberale Slesvig-Holstenerne med bange Anelser saa Fremtiden i Møde, jublede de mere augustenborgindstillede

— men for tidligt; thi til Hertugens store Ærgrelse blev P. H. Lorenzen valgt til Stænderdeputeret for Sønderborg By. Og nu kunde Kampen fortsættes, og den blev fortsat. Den danske Befolkning i Slesvig havde faaet en Fører, der var blevet klar over, at skulde Slesvig engang gaa helt ind under Folkefriheden, saa maatte det være i Forbindelse med Kongeriget.

Havde P. H. Lorenzen før maattet døje Angreb for sit liberale politiske Virke, saa maatte han nu taale Forhaanelse og Forfølgelse for sin danske Indstilling. Der skal her ikke gaas ind paa den Sum af Begivenheder, Lorenzen kom til at slaas med indenfor Stænderforsamlingen, men kun nævnes den Episode, der fik Bægeret til at flyde over. Deputeret *Gulich* fra Aabenraa benyttede »Talemuligheden« i Slesvig til at bruge mange haarde Ord om alt Dansk og forlangte bl. a., at det paa Skibene indbrændte Mærke: »Dansk Ejendom« skulde fjernes og ombyttes med »Schleswigholsteinisches Eigentum«. Hans lange Begrundelse sluttede med »Bort med Trældomsmærket!«

Og herimod saa P. H. Lorenzen og hans Kampfæller kun et radikalt Middel, nemlig ved at beslutte sig til at tale Dansk for Fremtiden i Stændersalen. Det blev til stormfulde Møder, hvor den ranke og viljestærke Lorenzen maatte finde sig i, at hele Forsamlingen raabte: Heraus, heraus! Hvor han henvendte sig til kongl. Commissarius paa Dansk og fik det Svar, »at han ikke var det danske Sprog mægtig og derfor maatte anmode Lorenzen om at benytte det tyske Sprog!« Hvor Forsamlingens Præsident svarer ham: »Ja, De skal tie, fordi De taler Dansk!« Hvor Lorenzen erklærer: »Jeg taler Dansk, indtil Kongen forbyder mig det, eller indtil man bruger fysisk Vold imod mig!« Hvor man ikke vilde protokolere hans Taler, da Sekretæren havde erklæret ikke at kunne føre Protokollen paa Dansk. Og »Stændertidenden« bragte ingen Referater, men kun de korte Bemærkninger: »Han vedblev at tale Dansk«; »Lorenzen talte atter Dansk«; »den Deputerede svarede i det danske Sprog«.

Under en senere Forhandling gik P. H. Lorenzen med til hverken at tale Dansk eller Tysk, indtil Kongen havde afgjort Sagen, dog paa den Betingelse, at den Deputerede fik Lov til at være med til Møderne, og Præsidenten lovede at beskytte ham mod Haansord. I sin Klage til Kongen bruger Lorenzen føl-

gende Motivering: »... først efter at hans Anstrengelser for at opretholde Statens Enhed fra Slesvig-Holstenernes Side var bleven mødt med Beskyldninger for Landsforrædderi, havde han besluttet sig til at tale Dansk, »ene og alene for i Gerning at vise mine Landsmænd, at jeg ikke delte Forsamlingens Håd og Haan imod deres Nationalitet, og at jeg afskyede Forfølgelserne imod deres Modersmaal«.

Selv om der var skabt Ro til Møderne, gik man frem mod P. H. Lorenzen med de værste Midler. I Slesvig færdedes han nok paa Gaden, men han fortæller selv, at han og hans Venner var bevæbnede paa Kniv og Stok. Under en Demonstration havde de ladte Pistoler liggende paa Bordet. I Haderslev skulde hans Forretning ødelægges og dermed hans Indflydelse i Samfundet. Der blev ialt brugt to Tilløb, der mislykkedes, fordi Lorenzen var en saare dygtig Forretningsmand. Agenter sørgede for at sprede Rygter, saa hans Stabilitet og Varernes Kvalitet blev betvivlet. Kreditorerne forlangte paa kort Varsel deres Penge tilbage. Men ogsaa Familielivet skulde rammes. Hans Svoger var blandt de værste Modstandere. De to smaa Drengene maatte sendes til Sorø, fordi det ikke kunde forsvares at lade dem udstaa alle de Knubs, de blev udsat for. I alt dette havde Lorenzen en Støtte i sin kærlige Hustru, der værnede om ham. Skulde der endelig tales om økonomiske Vanskeligheder, ja, saa var de fremkaldt af politiske Grunde og havde ikke Spor med Lorenzens Forretningstalent at gøre.

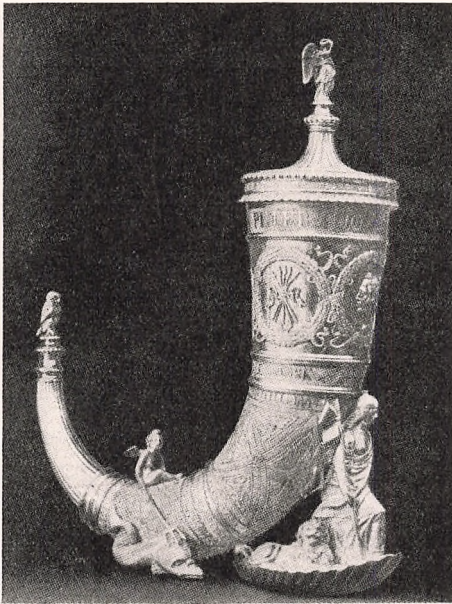
Medens Lorenzen var dømt til at sidde i Ro og vente paa Kongens Afgørelse, var der rundt i Landet et ivrigt Røre i Anledning af det skete i Slesvig. Baade i København og Viborg arbejdedes der for at hjælpe Landsmændene sydpaa. Og endelig kom Kongens Erklæring,*) der gik ud paa:

- a) Ledelsen af Forsamlingen tilkommer Præsidenten....
- b) Kongen kan ikke indrømme, at det skal bero paa Forsamlingen, om et Medlem maa tale Dansk; det vilde være en Krænkelser af de danske Slesvigere naturlige Rettigheder.
- c) Tysk er Forsamlingens Forretningsprog, men Kongen imødeser Forslag fra Forsamlingen om, hvorledes den

*) fra 18-12-1842.

vil sikre de dansktalende Medlemmers virksomme Deltagelse i Forhandlingerne ved, at deres Foredrag optages i Protokollen i en tro tysk Oversættelse

»Sejren er vunden!« Med dette Udraab gav Lorenzen sig tilfreds med dette sørgelige Resultat.

Peter Hiort Lorenzens Drikkehorn.

En Flok danske Bønder havde sørget for at faa købt Skamlingsbanke, hvor der den 18. Maj 1843 afholdtes det første Møde. Ved denne Lejlighed overrakte Kammerraad Drewsen et smukt Sølv-drikkehorn med Indskriften: »Han vedblev at tale Dansk«,*) idet han sluttede sin Tale med at sige: »Modtag da Hornet, højstærede Hr. Lorenzen, og lad det gaa i Arv og minde Sønner og Sønnesønner om deres uforfærdede Stamfader. Længe og lykkelig leve P. H. Lorenzen!«

Efter Festen kommer den graa Hverdag med sine Krav. Det fik vor Foregangsmand ogsaa at føle. Et langt Aar med politiske Bryderier, Vanskeligheder i Forretningen, men ogsaa

*) Til vor Helt fra Slesvig.

Fremgang i Udbygningsarbejdet fulgte, indtil Patentet af 29. Marts 1844 bringer det voldsomste Røre for Lorenzen personlig. Dette afgørende Patent for Sprogkampen bestemte i korte Træk følgende:

» . . . kun saadanne Deputerede have Tilladelse til at benytte det danske Sprog i Stændersalen, som ikke formaaede at udtrykke sig paa Tysk. Fremdeles skulde danske Foredrag ikke indføres i Protokollen i Originalsproget, men derimod kun i en tysk Oversættelse, til hvilken Ende Hjælpesekretærerne skulde være begge Sprog mægtige. Endelig kunde Andragender, Ændringsforslag m. m. ikke stilles paa Dansk, idet de først af Sekretærerne skulde oversættes paa Tysk, forinden de gennem Præsidiet kunde komme til Forsamlingens Kundskab og til Forhandling i Salen.«

Jeg kan godt forstaa, at P. H. Lorenzen blev overvældet af en Harmbølge, at han følte sig krænket over den Behandling, han sammen med sine Landsmænd maatte døje. Det er begribeligt, at hans Tro paa Kongens Forstaaelse for den konstitutionelle Bevægelse fuldstændig svandt. Der faldt fra hans Side mange drøje og saarende Ord — men var han ikke selv blevet dødelig saaret? Selv om hans Venner prøvede paa at tale ham til Fornuft, maatte de bøje sig for den stejle Vilje. Han vilde ikke møde i Stændersalen, saalænge dette skændige Patent stod ved Magt, og i Aabenraa Ugeblad blev der indrykket en Meddelelse om, at han var traadt tilbage som Stænderdeputeret.

Igen var der Grund til for Slesvig-Holstenerne at juble — men ogsaa denne Gang for tidligt; thi nu var det danske Arbejde saadan udbygget, at selv om een Mand maatte træde tilbage, var der nye, der kom til.

Professor Flor var den, der bedst kunde affinde sig med Kendsgerningerne, og han prøvede ogsaa med Held paa at faa det bedst mulige ud af Situationen. For Lorenzen kom der en Tid med Arbejde bag Kulisserne. Hans Raad og Daad kunde ikke undværes — og dog maatte han i en Alder af kun 54 Aar bukke under for et Lungeslag. Et daadrigt Liv var pludselig endt. Laurids Skau, hans bedste Ven, siger: »Nok blev P. H. Lorenzen knækket — men ikke bøjet!«

Naar jeg midt i et Verdensopgør i det femte Krigsjaar ser

tilbage paa de hundrede Aar, der er gaaet, siden man paa Skamlingsbanke hædrede P. H. Lorenzen, ja, da kan jeg ikke andet end glæde mig over at se, hvorledes det danske Sprog paa en smuk og værdig Maade har hævdet sig i Skole, Kirke, Presse og Forsamlingshus. Vi hernede i Sydslesvig har efter 1920 faaet Lov til at pleje vort Modersmaal, og selvom det ikke er Resultatet af een Mands Arbejde, saa er vi dog den Mand en Tak skyldig, der i Slesvigs Stændersal brød en Lanse for det danske Sprogs Ligeberettigelse. Og selv om det ikke blev os, der fik Lov til at komme med et Sølvbæger, saa lad os trøste os med, at vi fik den meget større Opgave og Pligt at leve saadan, saa det aldrig bliver P. H. Lorenzen til Skam. Gid vi efter denne Krig maa faa Mod og Kræfter til at leve paa en værdig dansk Maade!

Kiel, i Krigsvinteren 1943—44.

Lars H. Schubert.

TRÆK AF GRÆSENS HISTORIE

LIDT OM SMUGLERI OG TOLDVÆSEN

Gennem Hundreder af Aar, ja vist saa længe der har været Landegrænser, har der været Folk, der har forsøgt at drive Smugleri, og lige saa længe har der været Toldere og Grænsevogtere, der har bekæmpet det.

Ja, er det mon ikke saadan, at selv de hæderligste Mennesker, der ellers ikke vilde snyde deres Medmennesker for en Tiøre, ikke tager i Betragtning at dreje Toldvæsenet en lille Knap og drive en lille Smule Smugleri, hvis de kan se deres Snit dertil.

For mange er det noget af en Sport, under hvis Udøvelse de faar Lejlighed til at udfolde deres Talent som Skuespillere, naar de faar forelagt det Spørgsmaal, vi alle har hørt: »Har De noget, der skal fortoldes?«

Før den første Verdenskrig var det i nogen Grad anderledes end nu. Da var al Toldrevision ved Grænseovergang meget lemfældig. Men Krigsaarene og Aarene, der fulgte, med deres mangfoldige Ind- og Udførselsforbud satte rigtig Fart i Smugleriforsøgene. Og op til den anden Verdenskrig var det særlig de høje Afgifter paa Vin og Spiritus, der bidrog til, at mange søgte at omgaa Bestemmelsen om »at give Kongen den Told, som tilkommer ham«. Mangt et godt Kup har Toldvæsenet gjort ved dristigt at tage Kampen op og overliste de listige Spritsmuglere.

Der er vistnok blevet opkrævet Told i Danmark i de forløbne 8 Hundrede Aar under en eller anden Form. Det vides, at der i Aaret 1230 blev krævet Told af Heste og af Salt. Under

Kristian den Anden træffer vi paa Udtrykket »Zise«, maaske Begyndelsen til det gamle Navn »Zise- eller Acciseboderne«. Det var Navnet paa de Bygninger, i hvilke Tolden blev opkrævet. Indtil omkring Midten af det forrige Aarhundrede blev der jo ogsaa inden for selve Riget ved hver Købstad opkrævet en Slags Told paa Levnedsmidler; derfor var der ved hver Byport »Acciseboderne« og de saakaldte Posekigere.

Der herskede gennem mange Aar Udførselsforbud af Landet ikke blot for Korn, men ogsaa for Tømmer, Gavntræ og Brænde. Dette Forbud kom paa Grund af den stærke Træhugst i de danske Skove, som jo er Grunden til, at Danmark er et skovfattigt Land, hvilket man dog i vore Dage bøder paa ved store Plantninger. Der var ogsaa gennem Aarhundreder Forbud mod Udførsel af Heste og Hornkvæg, særlig fra Nørrejylland til Hertugdømmerne. Det var det mærkelige, at Toldgrænsen mellem Nørre- og Sønderjylland jo indtil 1851 løb gennem Kolding Fjord Syd om Byen, fulgte Kolding Aa og gik mod Sydvest til Kongeaaen, som den fulgte ud i Vesterhavet. Kolding og Ribe var de to Hovedtoldsteder; men Menigmand havde nu svært ved at forstaa, hvorfor der var trukket en Toldgrænse, der i den Grad skilte Nørre- og Sønderjylland. Toldafgifterne var til at begynde med ikke særlig store, men forøgedes, naar »Riget fattedes Penge« — og derfor opstod der i Aarenes Løb et mægtigt Smugleri ved Kongeaa-Toldgrænsen med Udsmugling i stor Stil af Heste og Hornkvæg og Indsmugling af store Mængder af især Brændevin og tysk Øl fra Hertugdømmerne.

Hvordan var saa Bevogtningen af Toldgrænsen og Straffebestemmelserne for Smugleriet? Ja, Straffene var efter den Tids Aand meget strenge; der var baade Død i Galgen og »Arbejde i Jærn« paa Bremerholm; men Smugleriet holdt ikke op af den Grund. Tolderen i Ribe skrev 1701: »Folk vil smugle, om end Grænsen blev med hundrede Ryttere besat, og tusinde Galger stode derhos.«

Nu var desværre Bevogtningen yderst slet. Under Kristian den Fjerde var der nemlig kun 4 Mand, nemlig 2 hos Tolderen i Kolding og 2 hos Tolderen i Ribe. Disse blev kaldt »Vadstedsridderne«, fordi de holdt Øje med Vadestederne, hvor netop

mange af de ulovlige Transporter kom over. Mændene var vel bevæbnede, men hine Tidens Smuglere var ogsaa Folk, der forstod at bruge Vaaben, og hvis Knive sad løst i Bæltet. Med Aarene blev Toldstyrken forøget, og det kunde da komme til regulære Kampe mellem Toldere og Smuglere, hvor Skuddene knaldede i Natten — og der gaves braadne Pander paa begge Sider. Omkring 1800 bestod Bevogtningen af ca. 30 Mand, 10 Kontrollører og henved en Snes edsvorne Toldkarle. 1830 var Bevogtningen vokset til et halvt Hundrede Mand, men Smugleriet var ogsaa stort paa dette Tidspunkt. Mange levede ligefrem af denne Haandtering og tjente mange Penge derved. Befolkningen omkring Kongeaaen havde ligeledes svært ved at holde sin Sti ren — og den hjalp Smuglere, hvor det var nødvendigt. Dette er et Forhold, der ogsaa kendes fra andre Landegrænser, f. Eks. ved Grænsen mellem Belgien og Frankrig lige til vore Dage.

Det, der indsmugledes, var særlig Manufakturvarer, Brændevin og Kniplinger. Med Brændevinen forholdt det sig nemlig saaledes, at Brændevinsbrænderierne i Hertugdømmerne var fritaget for at betale en Afgift til Staten, som Brænderierne i det øvrige Danmark maatte betale. Som Følge deraf kunde det betale sig at købe Brændevin Syd for Toldgrænsen og forsøge at faa den afgiftsfrit ind i Kongeriget. Hvor mange Smuglere har ikke en taaget og regnfuld Efteraarsnat ad daarlige Markveje forsøgt at køre adskillige Tønder af den rare Sprit over Toldgrænsen udenom Tolderne!

Der var et andet Forhold ved Grænsen, der ogsaa var til meget Besvær for Beboerne. Paa hver Side af Toldgrænsen var en Mil Nord og en Mil Syd for Kongeaaen et Tolddistrikt. Man kaldte det et Brændingsdistrikt: alle Kreaturer indenfor disse Omraader havde faaet indbrændt Toldvæsnets Kendemærke. Bønderne i begge Distrikter maatte føre nøje Bog over deres Kreaturer for at hindre en Udsmugling af Kvæg over Grænsen. Men Udsmugling fandt alligevel Sted i stor Stil. Særlig var det Tilfældet efter de store Markeder. Tolderne, hvis Løn jo var ringe, prøvede man paa at bestikke. Lykkedes det ikke, blev Kvæget drevet over ved List. En saadan Nat var Tolderne naturligvis paa deres Post; en mindre Drift Kvæg

blev saa drevet over et bestemt Sted; ved Kvægets Brølen blev Tolderne lokket hid, alt imens blev store Drifter drevet over Aaen højere oppe, hvor Luften nu var ren. Bagefter vel udført Arbejde sad saa Smuglerne i en af Kroerne og fornøjede sig over, at det var lykkedes dem at spille Tolderne et Puds. Kreatursmugleriet varede ved lige til 12. Januar 1827, da Regeringen endelig ophævede Udførselstolden paa Heste og Hornkvæg.

Det var ikke altid behageligt at være Smugler, men det gav jo alligevel gode Penge. Det fortælles, at der kom Købmænd helt oppe fra Nørrejylland rejsende til Flensborg og Tønder. Der købte de Varer »til Levering ved Aaens sydlige Bred«. Her blev Varerne saa sejlet over ved Hjælp af Baade, der laa skjult i Sivene, eller vadet over Aaen paa Ryggen af Bærere. Disse Bærere gik gerne i en lang Række, den første bar intet, han var Udkigsmand, han skulde advare Kammeraterne, hvis der var Toldere i Farvandet. Ud ad Vesterhavet til var det næsten endnu lettere at smugle, her var de flade Enge og brede Aaløb. Kneb det, kunde Smuglerne jo stikke til Søs, for her ude i Vaderne var det farligt at færdes for Folk, der ikke var stedkendt. Utallige Beretninger og »Historier« kendes om disse dristige, modige Smuglere, der opererede i Egnene omkring Kongeaaen i tidligere Tider. Forfatteren Carit Etlar har i adskillige Fortællinger givet os gode Skildringer af Smuglerlivet fra det forrige Aarhundrede.

Der siges, at der ikke fandtes en Købmand, der ikke handlede med indsmuglede Varer, men dette Smugleri var ikke let at komme til Livs. Man kørte op over Heden, helt op til Viborg, Randers og Aalborg med Smuglergods paa Trods af, at Toldvæsnet havde Folk ude alle Vegne, særlig rundt paa de gamle Studeveje. Men Smuglerne kendte alle Smutvejene, og Hedeboerne var ogsaa altid rede til at hjælpe dem, hvis det behøvedes. Dette Smuglerliv florerede altsaa lige til 1850, da Toldgrænsen mellem Nørre- og Sønderjylland blev ophævet, og Ejderen baade blev Lande- og Toldgrænse. Ophævelsen fandt Sted den 1. Januar 1850. Rygtet om denne store Begivenhed naaede Kolding den 6. Oktober 1850, netop paa Kong Frederik den Syvendes Fødselsdag, og Dagen blev fejret med mangan en

velment Skaal for den folkekære Konge. Men den Glæde varede kun saa kort, idet jo i 1864 Grænsen atter droges ved Kongeaaen. De trofaste Grænsevagter, Gendarmerne fra det slesvigske Gendarmerikorps, maatte flytte deres Teltpæle fra Ejderen til Kongeaaen.

I 1865 blev der oprettet en ny Toldgrænsebevogtning, der fik Navnet »Grænsetoldpolitikorpset«. Denne nye Bevogtningsstyrke kom til at bestaa af 124 Underofficerer og Gendarmen. Styrken blev forøget flere Gange, navnlig under den første Verdenskrig, da Smugleriet og ulovlig Virksomhed over Kongeaa-Grænsen tog til i den Grad, at det var fuldstændig umuligt for den daværende Styrke at udføre en effektiv Bevogtning af Grænsen.

Indtil 1903 var der en særlig Afdeling under Toldvæsnet, der kaldtes »Krydstoldvæsnet«, som til sin Raadighed havde en lille Flaade af Krydsjagter og Kuttere. Krydstoldvæsnets Opgave var den at bevogte alt dansk Søterritorium. Naar der kom et Skib udefra, blev det undersøgt af Toldkrydserens Folk, og var det bestemt til en dansk Havn, blev det toldforseglet eller fulgt til Bestemmelsehavnen af en Toldvagt. Men Oprettelsen af faste Dampskibsruter og Søtransportens Udvikling i det hele taget bevirkede, at de gamle Toldkrydsere blev gjort overflødig, og i 1903 blev de oplagt og solgt. Men da senere hen under og efter den første Verdenskrig Spritsmugleriet paa Grund af de høje Afgifter paa Spiritus herhjemme tog et stort Opsving, maatte Toldvæsnet igen til Søs og tage Kampen op med Smuglerne ude paa Havet. Krydstoldvæsnet genopstod, men fik nu selvfølgelig nye, hurtigsejlende Toldkuttere, som nu er i Stand til effektivt at bekæmpe især Spritsmugleriet. Som ovenfor omtalt kom der særlig under den første Verdenskrig Fart i det professionelle Smugleri. Knapheden paa mange Varer Syd for Kongeaaen gav Smuglerne Blod paa Tanden, og utallige Fif og Tricks blev brugt for at narre de aarvaagne Gendarmen og Toldere. Men det var nu slet ikke saa let, for Tolderne var lærenemme og opdagede snart Smuglerknebene. Hvad fortælles der ikke af Smuglerhistorier fra de fire onde Aar! En Herre kommer med en Kuffert, som inden for dens dobbelte Bund og Sider gemte mange rare Ting. I en dobbelt Flip var der kli-

stret Guldmønter fast, eller nogle høje, hule Støvlehæle gemte Sølvpenge. En ældre Dame sidder og strikker, men da Tolderen piller hendes Garnnøgle op, finder han — Kaffeønner. En Tømmersvend kommer med Langhøvl og Klophammer i sin Værktøjskasse — disse viser sig at være hule indeni og rummer værdifulde Smykker. Ja, de tyske Lokomotivførere, der kørte mellem Vamdrup og Flensborg, havde rigeligt med Smørekander — de kunde lukkes op i Bunden og gemme rare Sager, saasom Kaffeønner. Toldmusæet i København rummer mange interessante Genstande, der i Tidens Løb er benyttet af Smuglere.

»Smuglernes Skræk« kaldtes Sergent Mikkelsen fra Vamdrup — og det med Rette. Han er en af de Mænd i Grænsegendarmeriets Historie, der har haft det største Antal Smugleranholdelser. Ofte var han i Livsfare, flere Gange maatte han springe af Toget i Farten, idet det tyske Tog kørte, før Visitationen af de Rejsende var overstaet.

Saa kom Nordslesvigs Genforening med Moderlandet i 1920 — og Grænsen flyttedes sydpaa til Skelbækken, med den de blaa Gendarmer og Tolderne, dens trofaste Vogtere. Som ved Kongeaaen har de ogsaa ved den nye Rigsgrænse varetaget deres Opgaver.

Vor Grænsebevogtnings Aarvaagenhed har ogsaa vist sig ved Paagribelsen af adskillige Storforbrydere, Indbruds- og Juveltyve, som har prøvet at bringe sig i Sikkerhed i Udlandet. Saaledes blev i 1922 en af de farligste Indbrudstyve, man har kendt i Danmark, Polakken Schwarz, fanget ved Sofiedal, og i 1926 anholdtes Storforbryderen Josef Novak, Lederen af en frygtet Tyvebande, i Sønder Mose ved Frøslev.

Trods al Paapasselighed, trods Bøder og Beslaglæggelse af Smuglervarer er der stadig Folk, der — ligesom i tidligere Tider — forsøger at smugle, og dette vil sikkert vedblive, saalænge Landegrænser bestaar.

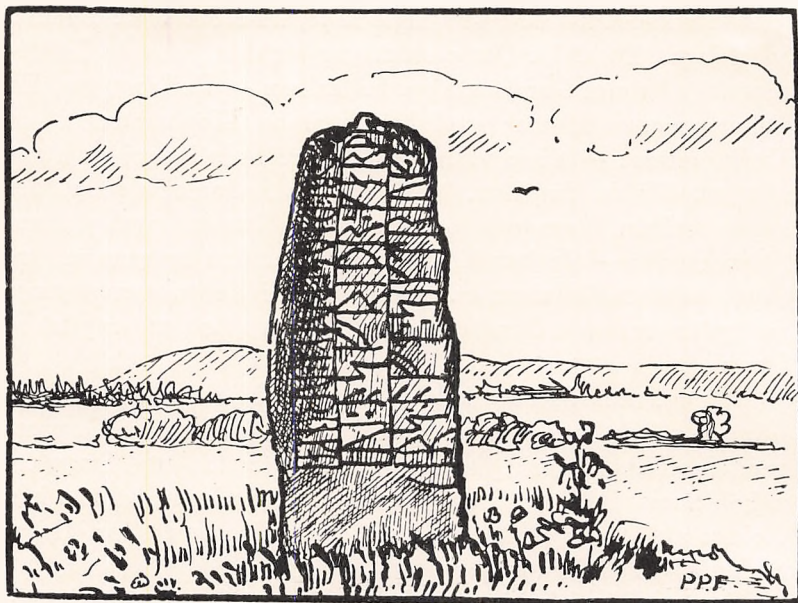
Th. Madsen.

Kildemateriale:

Eliassen: Kongeaaen.

Moltke: Dansk Politistat (Grænsegendarmeriet).

J. Jensen: Det danske Gendarmerikorps.

Dannevirke-Sten.

DANNEVIRKE-VANDRINGER

„Der gives intet Fortidsminde i Norden af en lignende Betydning som Dannevirke, intet der saaledes har været sammenknyttet med Folkets Vel og med dets bitreste Ve i de ældste Tider og i de seneste.“

Sophus Müller.

Fra den Tid, da jeg endnu var Elev paa »Hjemmet« i Flensborg, Mariegade 20, husker jeg, at hele Skolen var paa en Udflugt pr. Tog til Slesvig og i Tilslutning dertil ude paa en Tur til en Del af Dannevirke. Hvad der blev fortalt, og hvad vi saa, husker jeg ikke mere. Men det er vel gaaet mig ligesom med en Film, der bliver for svagt belyst, der bliver noget af et Billede tilbage, selv om det ligesom ligger i Taage.

Senere har jeg sammen med »Dansk Gymnastikforening, Flensborg« og »Flensborg Ungdomsforening« været med paa adskillige Farter sydpaa. Billedet har fæstnet sig. Og fra min Tid som Vandrelærer har der været rigelig Lejlighed til at tage med til Dannevirke dels som Rejseledsager og Tolk, dels som Iagttager og dels for selv i Ensomhed at opleve vort mægtigste synlige Fortidsminde her i Norden.

Det siger sig selv, at til Oplevelsen ude i Naturen, enten ved Udgravningerne i Hedeby indenfor Halvkredsvolden, eller paa selve Dannevirkevolden, det være sig ved Valdemarsmuren eller hvilket som helst andet Sted af dette mægtige Anlæg, kommer Oplevelsen af at høre, altsaa Mødet med det fortællende Ord. Det sete og det hørte er tilsammen Aarsagen til, at Interessen vækkes, men tilligemed vækker det Trangen til i Bøgenes Verden at foretage Dannevirkevandringer. Og det er herom, jeg i korte Træk vil fortælle lidt for om muligt ad denne Vej at vinde endnu flere Kammerater til at prøve paa at forstaa lidt af det, der blev givet os i Arv fra vor store Fortid.

Vi er saa heldigt stillede, at vi paa dette Omraade ejer ikke blot en fyldig, men ogsaa en meget ny Litteratur. Jeg tænker her særlig paa det i den senere Tid afsluttede fem Bindes Værk af Vilh. la Cour m. fl.: »Sønderjyllands Historie fremstillet for det danske Folk«. Nu er det jo saadan sin Sag at gaa i Gang med saa stor en Bunke paa een Gang. Men prøv en Vinteraften at tage fat. Stoffet er behandlet paa saadan en levende og aktuel Maade, saa man inden ret mange Timers Læsning er naaet langt ind i første Bind, og det er jo ogsaa det, vi i denne Forbindelse særlig skal have fat paa. Der er saa mange Emner at vælge imellem, saa man absolut ikke behøver at begynde paa Side eet for at naa igennem alle Bindets Blade.

Lad os springe midt ind i det og tage fat paa Kapitlet, der er skrevet af Vilh. la Cour og omhandler »Tiden indtil 1241«. Ved at blade det hele igennem, se paa Kortene, Skitserne og alle de mange Fotografier og ved at lave sig Notitser om for Eksempel alt vedrørende Dannevirke-Emnet, har man hurtigt faaet et Indtryk af Stoffet og kan nu gaa i Gang med selve Læsningen. Og saa begynder det først at blive morsomt. Det ene Problem efter det andet vokser frem af Linjerne. Forfatteren kommer med sine Meninger og Begrundelser. I Tankerne er vi med ham ude i Marken. Husker, hvad man selv har hørt og set, sammenligner, laver en Spørgsmaalsliste og mærker, at man lever med i Stoffet. Ja, pludselig opdager man, at det jo ikke er Sønderjyllands Historie alene, man læser, det er baade Danmarks- og Verdenshistorie. Og det bliver klart for en, at Verden er større end Præstens Have, større end Hjemstavn

— men vi vender altid tilbage til den igen, og det er det herlige ved dette Emne.

Medens vi i Barnets Skole lærte, at Kong Godfred, Dronning Thyre og Kong Valdemar den Store byggede hver sin Del af Dannevirke, vil vi i Livets Skole lære, hvorfor de byggede. Sønderjylland har fra at være et skovbedækket og uigennemtrængeligt Land gennem Historiens Gang udviklet sig til et Grænseland. Fremmede Folkeslag kom fra Syden for at herske over Ejdermundingen, og for at forhindre en Indvandring nordpaa byggedes der Vejspærring og Landeværn. Fra Øst kom Svenskerne og bosatte sig i Hedeby bag Ringvolden. Danske Konger erobrede tabt Terræn tilbage, skaffede Forbindelse imellem Anlægget ved Hedeby og det øvrige Dannevirke. Og helt op i det 19. Aarhundrede har Dansken ved Hjælp af denne synlige Vold fra Vesterhav til Østersalt forsvaret sit Land. I Dag, i det 20. Aarhundrede, er Volden kun et Mindesmærke, men et aandeligt Dannevirke har afløst det.

Vilh. la Cours Fremstilling giver Lyst til at gaa videre i Emnet. Og jeg kunde da have Lyst til at henvise til en Bog, der udelukkende beskæftiger sig med Dannevirke og alle dets Problemer.

*

I Aaret 1903 skete der paa Dannevirkeforskningens Omraade en afgørende Ændring. De to danske Forskere Sophus Müller og Carl Neergaard udgav i Fællesskab nogle Afhandlinger, der i en samlet Udgave kom ud i Offentligheden under Titlen »Dannevirke, archæologisk undersøgt, beskrevet og tydet«. Nu var der jo allerede inden den Tid udkommet en Bunke Litteratur over samme Emne, saa det er ikke det, at der igen kom en ny Bog, der blev det afgørende, men det, disse Mænd havde at sige.

Sophus Müller giver indledende en samlet Oversigt over den gamle og nye Litteratur, der omhandler Dannevirkekomplekset. Det mest spændende i dette Afsnit er dog de gamle Kort fra 1539—1559—1631—1652, der er aftrykt og viser, hvordan de forskellige Forfattere og Tegnere har tænkt sig eller set Dannevirkevolden fra de forskellige Perioder.

Dernæst følger Emner skrevet skiftevis af Müller og Neer-

gaard, der omhandler det gamle Hedeby, Halvkredsvolden, Forbindelsesvolden, Valdemarsmuren, for bare at nævne nogle. Og der tages Stilling til Problemerne Hedeby en Borg eller en Handelsstad; Hedeby oprindelig syd eller nord for Slien.

Den gamle spagfærdige Litteratur og de overleverede sagnagtige Fortællinger i Folket havde med de skiftende Aarhundreder skabt en Myte om mangt og meget vedrørende de enkelte Led i dette store Monument. Sophus Müller vilde have Klarhed; thi ikke alt stemte overens med Historiens Tale, med det nedskrevne Ord og det overleverede i Folkemunde.

Der skulde gaas en helt ny Vej, nemlig ud til selve Forskningsstedet for *med Spaden i Haanden* at prøve paa at finde Historiens Spor. Her er det, Sophus Müller slaar det afgørende Slag. Paa den Maade lykkedes det ham bl. a. at bevise, at Hedeby indenfor Halvkredsvolden er en Handelsby.

Helt op i vor moderne Tid er disse to Mænds Arbejde, det være sig med Spaden eller Pennen, det afgørende Fundament for alt Dannevirkearbejde. De følgende Linjer vil bekræfte dette.

Jeg kunde tænke mig den Mulighed, at en Del af Læserne, der nu havde arbejdet sig igennem de to nævnte danske Bøger, ogsaa fik Lyst til at stifte Bekendtskab med en tysk Bog om samme Emne. Her vil jeg henvise til det dygtige Stykke Arbejde, der er gjort af Herbert Jankuhn, idet han har udgivet et Værk*) foreløbig i eet Bind, der særlig for os Lægfolk har sin Betydning derved, at vi faar Lejlighed til at læse om Udgravninger og Undersøgelser paa alle de Steder indenfor hele Dannevirke-Omraadet, der omtrent lige op til Krigens Udbrud har været under Arbejde. Den søgende Spade har ikke været igennem hele Dannevirkekomplekset, det vil ogsaa tage mange Aartier, men der, hvor der er bleven gravet, giver Forfatteren en god Oversigt over Arbejdets Gang gennem Tiderne og slutter hvert Afsnit med en Vurdering af Resultaterne. En Fremgangsmaade, der resulterer i, at man paa forholdsvis faa Bog-sider har en samlet Oversigt over Arbejdet i Marken med dets Resultater lige inden Krigens Udbrud. Fortrinlige Skitser, Teg-

*) Die Wehranlagen der Wikingerzeit zwischen Schlei und Treene. K. Wachholtz Verlag, Neumünster 1937.

ninger og Fotografier hjælper Læseren til at forstaa Forsknings Stand paa de forskellige Omraader. Medens der for den ældre Dannevirke-Litteraturs Vedkommende henvises til Scheel-Paulsen*), er der udarbejdet en god Litteraturoversigt for den nyere Tid.

Bogen gør ikke Krav paa at være noget særlig Nyt eller fyldestgørende, men Forfatteren gør opmærksom paa, at den skulde prøve paa at supplere »det udmærkede Værk af Sophus Müller og Carl Neergaard«. Hele Afsnittet om »Haithabu-Forsknings Historie fra 1897 til 1930« er en Hyldest til vore to Landsmænd, og alene af den Grund burde enhver, der har Interesse for Dannevirkeforskningen læse dette Værk.

*

Medens jeg endnu var »Bausoldat« og havde Lejlighed til at se, hvordan man tog store Projekter med til Krigens Tjeneste, lod jeg ofte mine Tanker gaa tilbage til den Tid, da Kong Godfred og Dronning Thyra byggede deres Volde. Vi havde jo moderne Teknik til Hjælp; men hvordan bar man sig ad med at bygge Dannevirke? Derom fortælles der intet. Vi ved, at der findes en Jordvold, en Kampestensvold og en Teglstensmur. Sophus Müller fortæller intet om Arbejdets Gang. Han siger i sin Redegørelse om Forbindelsesvolden, »man har raadet over mange Kræfter til at tumle med den store Jordmasse«.

Men det er jo heller ikke det afgørende. For mig har det derimod været meget mere vigtigt at vide, om der paa anden Maade nu under Krigens Tid skete noget ved vort historiske Monument. Da jeg en Aften vendte hjem fra mit Arbejde, fandt jeg en tyk Konvolut med fire Breve skrevet af Elever fra Kommune- og Duborg-Skolen. To af dem fortalte om en Cykletur til Slesvig--Dannevirke. Og den ene skriver, »det blev en smuk historisk Tur«. Jeg blev saa glad ved at læse det og se, at selv om Tiden ikke tillader Forskningsarbejde, saa kan Traditionen med at sende Ungdommen ud til vore Mindesmærker og historiske Egne fortsættes. Gid ogsaa denne Ungdom engang i Tale og Skrift maa vækkes og vokse sig stærk i Viden og Troskab mod vor store Arv.

Kiel, i Krigsvinteren 1943—44.

Lars H. Schubert.

*) Quellen zur Frage Schleswig-Haithabu. Kiel 1930.

Lorenz Frölich
(efter Fotografi, der er foræret Duborg-Skolen
af Undervisningsinspektør Otto Bjørneboe).

LORENZ FRÖLICH I FLENSBORG

Vend det døve Øre til, hvis Indledningen generer Dem, min kære Læser. Jeg maa nemlig begynde med at sige, at vor store Maler, Lorenz Frölich, efter Blodet i Virkeligheden ingen Adkomst havde til at kaldes eller kalde sig dansk. Hans Slægt var baade af fransk og tysk Afstamning, og i Hjemmet i København — et fornemt Købmandshjem — taltes der maaske endda oftere Tysk end Dansk, i hvert Fald ikke mindre. Sproget kunde altsaa heller ikke helt gøre ham til en Søn af Danmark.

Skulde jeg saa ikke hellere springe Fortiden over og holde mig strikte til min Overskrift? — Lorenz Frölich og Flensborg eller, som jeg har foretrukket at kalde det, Lorenz Frölich i Flensborg. Denne toner nemlig sammen til en eneste dansk Harmoni. Den, vi glædes over den Dag i Dag.

Skjold (Kopi paa Duborg-Skolen ved Troels Trier).

Jo, det var lettere at begynde her, ogsaa fordi Frölichs mange og langvarige Ophold i Udlandet nok til Tider kunde faa Danmark paa Afstand i hans Tanker; ja, værre endnu: kunde gøre ham bitter lige over for sit Fædreland, naar han crfarede, at hans Landsmænd hjemme mødte hans Kunst med ringe Forstaaelse og kold Interesse. Men naar alt det er sagt, saa skal det — Sandheden tro — ogsaa siges, at hverken Bitterheden eller den mangeaarige Afstand formaaede at gøre Danmark til et fremmed Navn for ham. Ved Seinens Bredder, ved Middelhavets Strande og mellem Pinjer og Cypresser, i Sydens Orangelunde og under Palmers Skygge var Sagnene fra Lejre og Sorø, Bøgene ved Bælt og Fjord og Folket ved Øresund og

Hjalmar og Angantyr (Originalen paa Duborg-Skolen).

Danevirke trods alt gemt i hans Sind. Danmarks Navn skulde atter engang faa Hjertets Strenge til at tone varmt og rent i hans Bryst. Smeltediglens Slagger skulde vige for Ertsens Sølvglans.

Og se, netop derfor skal vi have lidt med om Lorenz Frølich's Fortid, naar vi skal høre om hans Kunstneraar i Flensborg fra 1853 til 1857; thi saa glæder man sig dobbelt over hans danske Indsats henede i disse Aar, og saa er det, som om den danske Luftning, der strømmer os i Møde fra hans store Originalarbejder paa Duborg-Skolen — der i Parentes sagt hører en langt senere Kunstnerperiode til — varmer os endnu inderligere og stærkere, som om vi for Alvor oplever, at det var i disse Billeder, Nordens Helte genfødtes for dansk og nordisk Nutid. Det, som Oehlenschläger og Grundtvig fødte i Digt og Fortælling, det skabte han i skønne Billeder, det gav han her Farve og Form i daadfyldte Linier. Den Kunstens Søn, der skulde

Ufles Kamp paa Ejderøen (Kopi paa Duborg-Skolen ved Troels Trier).

tolke Kæmpelivet i Norden, og som man saa længe havde ventet paa, havde set Lyset i Lorenz Frölichs Skikkelse, og Flensborg blev Byen, der fuldbyrdede hans danske Daab.

Helteskikkelser høje,
Hedenolds Kæmpers Ry,
fik for hans Kunstnerøje
Farve og Form paa ny.

Stærke og dybe Stemmer
klinger fra Danmarks Old,
Runeskrift her du nemmer
ristet i Sagas Skjold.

(Jørgen Olrik.)

Thyre Danebod paa Danevirke (Litografi fra Flensborg 1855).

Dronningen er Billedets naturlige Midtpunkt. Hun peger ud over Landet, hvor Fjordens og Bakernes Linier danner et pragtfuldt Spil. Bønderne, der er forsamlet omkring hende, opmuntrer hun til at tage fat paa Arbejdet. Som Motto for Billedet, hvis historiske Motiv er opfattet rent malerisk, er anvendt de kendte Ord fra Danevirkevisen: Ledet, sagde Dronning Thyra, hænge vi. Gud Vangen hyre.

Som det vil forstaaes af det allerede nævnte, er Lorenz Frölich to Gange kommet i Forbindelse med Flensborg. — Første Gang var det Manden selv under hans fireaarige Ophold herved mellem Krigene, anden Gang var mere indirekte, da hans store Originalarbejder efter 1920 sendtes herved fra København og ophængtes paa Duborg-Skolen.

1853 sendte Slesvigs Minister, Grev Carl Moltke, Bud efter ham. Der skulde males to store Billeder til Appellationsretshbygningen i Flensborg, og Lorenz Frölich var af Ministeren udset til at udføre dette Arbejde. — Selv var Ministeren for øvrigt kendt som en Mand, der stod fuldstændig uforstaaende over for de nationale Spørgsmaal i Sønderjylland. Maaske er der en vis Forbindelse mellem dette og hans Kalden paa den dengang politisk neutrale Frölich.

Det var bevægede Aar, Lorenz Frölich og hans unge, svenske Hustru oplevede i Flensborg. Og selv om de atter senere drog til Udlandet og i mange Aar var bosiddende i Paris, har det stærke nationale Røre mellem Krigene, som han i Flensborg kom direkte ind paa Livet, været ham en Oplevelse, der kom til at præge hans Kunst. Man behøver f. Eks. blot at tænke paa

Valdemar Sejr giver jydsk Lov.

Begivenheden fandt Sted paa Vordingborg Slot 1241. — Originalen hænger i Amtsretsbygningen i Flensborg.

hans Fremstilling af Uffes Kamp paa Ejderøen eller hans velkendte Tegning af Danevirkes Grundlæggelse. Det er ikke blot Billeder af stor kunstnerisk, men ogsaa af stor national Værdi.

Frölichs Hovedarbejder i Flensborg blev imidlertid ikke saa fremragende Kunst, som det havde været ventet. Begge Opgaver blev ham dikteret og var af en helt anden Art, end han selv havde tænkt sig. Sagn og Myte optog ham allerede stærkt paa det Tidspunkt, og fra Paris mødte han med et Par færdige Udkast til sine Flensborgarbejder, et Par Motiver fra den nordiske Gudelære, nemlig Lokes Dom og Asernes Guldalder. Begge anses for ypperlig Kunst, men behagede ikke Ministeren, der ønskede følgende to Motiver behandlet: Valdemar Sejr giver jydsk Lov og Frederik den Fjerdes Arvehyldning i Slesvig. Det var Emner uden djærve Sagnskikkelser med Spyd og Skjolde eller uden Mytens Mulighed for Fantasiens frie Udfoldelse, og det knob svært for Frölich at aftvinge sine Opgaver den Interesse, der maatte betinge det helt gode Resultat. Han sled sig igennem fire lange Aar, inden han fik Billederne afleveret, og skönt han lagde megen Flid ind i sit Arbejde, kom de dog begge til at virke lidt tomt og kedeligt, navnlig for det første Billedes Vedkommende. Thi selv om han har faaet vir-

Frederik den Fjerdes Arvehyldning i Slesvig den 4. September 1721.

Arvehyldningen fandt Sted i Riddersalen paa Gottorp Slot. Kunstneren har dog ikke følt sig bundet af denne historiske Kendsgerning, men har henlagt Begivenheden til Slotshaven. Scenen forestiller det Øjeblik, da Kongen modtager Adelsmændenes Genforeningsbekræftelse ved Haandkys, saadan som det efter Beretningerne fandt Sted. Men naar Lorenz Frölich saa ogsaa afbilder Brorson, Holberg, Tordenskjold og flere, af hvem ingen var til Stede, har han dermed villet gøre sit Motiv til et symbolsk Udtryk for hele Danmarks Glæde ved den i Landets Historie lykkelige Begivenhed ved Genforeningen i 1721.

kelig kongelig Værdighed og god monumental Virkning lagt ind i Valdemarskikkelsen, er Grupperne omkring Kongen ret matte og usammenhængende. Det kan saaledes ikke undgaas at bemærkes, at han har brugt nøjagtig samme Model til tre af disses Mandsskikkelser. Noget mere malerisk Virkning har han faaet lagt ind i det andet Billede, hvor Tidens Parykker paa en virkningsfuld Maade har givet Motivet Bevægelse og Liv midt i Stændernes og Kavallerernes stive Hofmandslader.

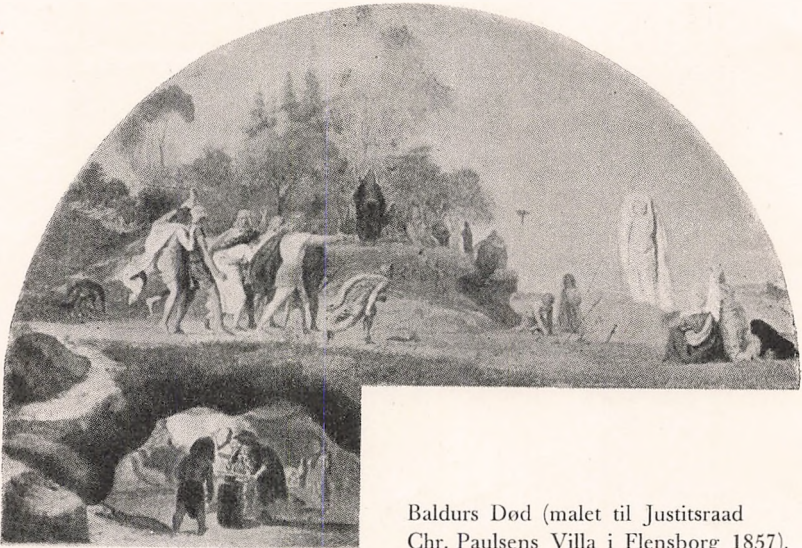
Begge Billederne er imidlertid et Par imponerende Arbejder, 5 m i Længden, og i Dag af særlig historisk Værdi. Derfor ogsaa vel værd at standse ved. — »Valdemar Sejr giver jydsk Lov« hænger nu i Amtsretsbygningen i Flensborg, hvor det sammen med et andet Billede af Lorenz Frölich af større Kunstværdi, »Kristus, der støder Satan fra sig«, hidtil har været tilgængeligt for besøgende ved Henvendelse til Portneren. Desværre hænger det i ret daarlige Lysforhold, og Oliefarverne er naturligvis blevet noget mørke i de forløbne 90 Aar. — Frederik den Fjerdes Hyldning i Slesvig er efter 1864 flyttet fra Flensborg til Slesvig, hvor det er ophængt i Regeringsbygningen. Kun sjældent er der givet besøgende Lejlighed til at se Billedet. Da der imidlertid findes gode Gengivelser af Maleriet, er det velkendt i ret store Kredse af vort Folk. Hyldningen finder Sted i Gottorp Slotshave, hvor Stændernes Repræsentanter og en Del af Samtidens betydeligste Mænd er grupperet om Kongens Tronstol. Det hele maa opfattes som en malerisk Komposition, der ikke svarer til selve den historiske Begivenhed, hvad der træder ganske særligt frem i den interessante Omstændighed, at den senere Frederik den Femte, der først fødtes 2 Aar efter Arvehyldningen, er med paa Billedet som en lille Dreng ved Kongens Fødder. Det er den Slags Anakronismer, Kunstnere føler sig hævet over, men som kan blive slemme Faldgruber, hvor historisk Billedstof anvendes som Kildemateriale. — I September 1909 — eet Aar efter Lorenz Frölichs Død — foranstaltede en Kreds af hans nærstaaende Kunstnervenner med hans nære Medarbejder, Maleren Malthe Engelsted, i Spidsen en fyldig Udstilling af Lorenz Frölichs Kunst i København. Ved den Lejlighed lykkedes det ogsaa at faa Billedet af Arvehyldningen med i Udstillingen, idet dette efter indgaaende

Hagbard og Signe (ophængt som 3 Enkeltbilleder i Duborg-Skolens Festsal).

Forhandlinger med de tyske Myndigheder blev overført til København, saa længe Udstillingen varede. Ved samme Lejlighed var det ovennævnte Billede af Kristus og Satan ogsaa udlaant til København, mens det viste sig umuligt af flere Grunde at faa Billedet af Valdemar Sejr giver jydsk Lov derover.

Frölich brugte ogsaa sit Ophold i Flensborg paa anden Maade end til de bundne Opgavers Løsning, og her, hvor han var frit stillet og kunde tage fat paa Emner, der direkte interesserede ham, skabte han i disse Aar Arbejder af virkelig blivende Værdi, deriblandt et Par meget store Billeder, som han udførte til Justitsraad Chr. Paulsens Villa »Sollie«, der i disse

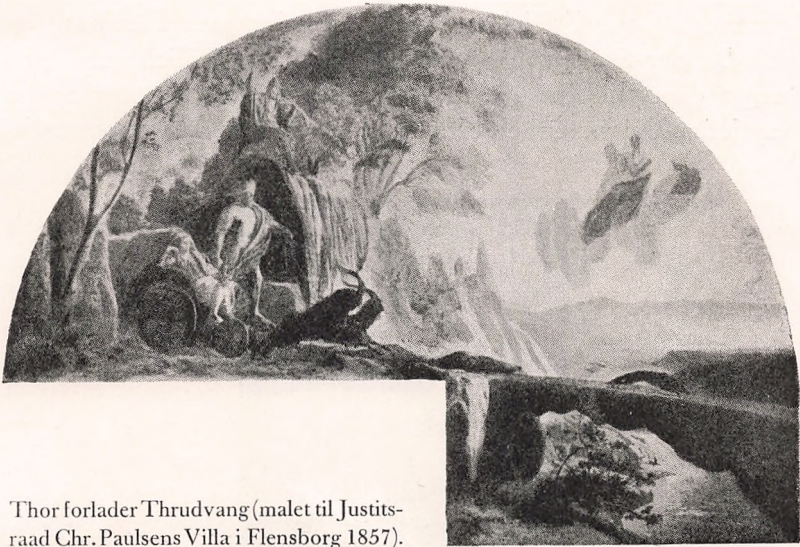

Baldurs Død (malet til Justitsraad
Chr. Paulsens Villa i Flensborg 1857).

Skildringen bæres af en pompøs Gudegruppe, hvis enkelte Skikkelser dels er Tilskuere, dels er aktive Deltagere i Vaabenlegen mod den formentlige usaarlige Balder, der frygtløst tegner sig mod den lyse Himmel. Hans Højhed og Ro fremhæves yderligere ved den stærkt bevægelige Gudeskare, der har ham til Maal for deres Spydkastning. Løke, der styrer Hoders viljeløse Arm, jubler i ondskabsfuld Fryd. Hjørnefeltet har Kunstneren udnyttet til et Billede fra Jordens Indre, hvor Dværgene har travlt med at smede Hoders skæbnesvangre Vaaben.

Aar var blevet opført ude i den nordlige Bydel, tæt ved Bov Landevej, under den kendte Arkitekt M. G. B. Bindsbølls Tilsyn og Vejledning. — Villaen, der ødelagdes ved en Krigsbrand i September 1942, er atter genopført og bebos blandt andre af Pastor, Dr. Jordt-Jørgensen. — Til en stor Havesal i denne Villa malede Frölich to storslaaede Lærreder: Balders Død og Thor, der kører ud med Løke. Billederne skulde smykke Havesalens hvælvede Gavlfelter, men rummede en teknisk Vanskelighed ved to Fløjdøre, der vilde gaa op i Billedfeltet. Denne lille Uregelmæssighed gav imidlertid kun ekstra Plads for Frölichs Fantasi og gjorde Motivvalgets Udformning saa meget interessantere. — Begge disse Billeder, der vakte berettiget Opmærksomhed, er forlængst forsvundne fra deres oprindelige Pladser. Hvor de er, vides ikke,*) og Eftertiden har kun Gen-

*) En enkelt Kilde: »Architekten« Nr. 39 1918 oplyser dog, at de findes i København. Men hos hvem?

Thor forlader Thrudvang (malet til Justitsraad Chr. Paulsens Villa i Flensborg 1857).

Thrudvang er i Efteraarsdragt. Valkyrier svæver i Luften. Thor ager oprejst paa sin Vogn med Løke siddende ved sin Side. Bukkene larer af Sted i et voldsomt Løb og nærmer sig stærkt den buede Bro, der forener Thrudvang med Jordens Dal, der gemmer sig dybt i det fjerne, svøbt i et køligt Halvlys.

givelserne at holde sig til, naar den standser ved denne Del af Frölichs Indsats i hans Flensborgaar. —

Til Latin- og Realskolen i Rødegade, der netop opførtes i Lorenz Frölichs Flensborgaar, tegnede han et Grundstensdokument*), der har faaet blivende Værdi ved sit nationalt prægede Motiv, der for øvrigt i 1941 er blevet benyttet til et Glasmaleri i Duborg-Skolens Festsal — skænket af Grosserer J. C. Møller. Hans allerede omtalte velkendte Tegning af Danevirkes Grundlæggelse, Udsmykningen af Daabsfadet i Gottorp Slotskirke, hans monumentale Billede til Folkevisen om Niels Ebbesen og meget andet er ligeledes blevet til i hans Flensborgtid. — Meget af dette regnes i Dag for fremragende Kunst, men i Samtiden blev det ikke stærkt nok paaskønnet til, at det kunde erobre ham en Stilling herhjemme. 1857 drog han derfor atter til Paris, og først omkring Midten af Halvfjerdserne vendte han igen tilbage.

*) Gengivet i Duborg-Samfundets Aarsskrift 1938.

Anden Gang Frölich kommer i Berøring med Flensborg er ved Duborg-Skolens Udsmykning. Da var Frölich selv forlængst gaet til sine Fædre; men i København laa der nogle betydelige Originalarbejder af ham og ventede paa et passende

Glasmaleri fra Duborg-Skolens Festsal.

Motivet er Lorenz Frölichs Grundstensdokument til Latin- og Realskolen i Flensborg — nedlagt 24. August 1857.

Sted til Ophængning. Det var hans store, farvelagte Kartoner til Gobelinerne paa det nye Raadhus, en 88-aarig Kunstners Mesterværk. — Motiverne til disse var fra hans tidligere Arbejder, nemlig Pennetegningerne fra Fabricius's Danmarkshistorie, som mere end noget andet havde bidraget til at give Frölich Kunstnernavn. Men ingen af disse Arbejder kunde bruges, som de var. De maatte sættes op i legemsstort Format og bearbejdes med Farver til Vejledning for Kunstvæversken. Det er et godt Udtryk for disse Pennetegningers kunstneriske Værdi, at de alle kunde taale denne Omsætning uden at tabe derved.

Rolf Krakes Dod i Lejre (Originalen paa Duborg-Skolen).

Landsmand lod dem væve
at vidne fra Væggens Tjald
om Manddomsgerninger gæve,
om Kunstens høje Kald.

(Jørgen Olrik.)

Saa var Anerkendelsen omsider kommet, og glad og oplivet over den Hyldest fra Samfundets Side, der laa i denne Bestilling, tog Frølich fat paa den vældige Opgave, dog trofast hjulpet af sine Venner, ikke mindst af Maleren Malthe Engelsted.

Rolf Krakes Kæmper springer over Ilden (Originalen paa Duborg-Skolen).

Men hen mod Slutningen af denne travle Optagethed døde Kunstneren uden forudgaaende Sygdom paa sin Fødselsdag den 25. Oktober 1908, 88 Aar gammel. Samme Dag havde han endnu arbejdet paa den store Karton over Rolf Krakes Død, og det er, mens han skildrer Heltekongens Dødsstund, at han seiv — Kæmpen blandt vore Kunstnere — faldt paa Valen, næsten som om Tankerne om at give Dødens Majestæt sit stærkeste og dybeste Indtryk i hans Skildring af Dødsscenen i Lejre har overvældet hans Sind og faaet hans Hjerter til at briste. — Ved Middagstid forlod Lorenz Frölich sit Ateliér, ingen havde bemærket noget særligt i hans Færd, hjemme spiste han Frokost, satte sig i sin Stol for at blunde, men vaagnede ikke mere.

Lorenz Frölich havde — som alt nævnt — haft gode Hjælpere til sit Arbejde, og Opgaven kunde, takket være disses Indleven i hans Tankegang om Billedernes Karakter, gøres færdig i den afdøde Kunstners Aand. Blandt Hjælperne fortjener Maleren Malthe Engelsted at nævnes særskilt.

Lorenz Frölichs Navn vil leve i Kunstens Verden og blandt alle dem, der har deres Gang i det store Borgernes Hus derinde i Hovedstaden. Hans Værk fører hans Navn videre til kommende Slægter. — Men hans Arbejder er ogsaa kommet til at

glæde hans Landsmænd i Flensborg. De store Kartoner blev gemt hen, da Vævningen var færdig, og først ved Duborg-Skolens Indvielse fandt de deres Plads der.

Saa enkelt denne Placering af Frölichs Billeder kan synes os i Dag, og saa lige til og naturligt selvfølgelig Tanken hviler i dette, gik det dog ikke helt af sig selv at faa Frölich-Billederne netop til Flensborg. Der var ogsaa andre, der havde Interesse

Valkyrierne (Originalen paa Duborg-Skolen).

i disse værdifulde Kunstværker. Længe blev det saaledes forsøgt at faa den største af Kartonerne, Rolf Krakes Kæmper springer over Ilden, erhvervet til den nye Efterskole i Rens. Overgangsvis synes det af den foreliggende Korrespondance at have været lige paa Nippet til at lykkes. At Samlingen dog ikke blev spredt til forskellige hver for sig maaske velegnede Steder, men blev bevaret som en Helhed for Duborg-Skolen, kan vi ikke nok som takke Grænseforeningens senere Formand, nu afdøde Rektor H. P. Hansen, for. Det var ham, der fik den i 1914 oprettede Landsforening til kunstnerisk Udsmykning af sønderjyske Forsamlingshuse — i hvis Bestyrelse han selv sad — til at købe og forære dem til Flensborg. Den paagældende Forening, der var startet med stor Interesse og rig Tilslutning i 50 Aaret efter 1864, kom naturligvis ikke til at udrette noget under den første Verdenskrig, men laa rede til at sætte ind med sine Midler, da Genforeningen kom. Og den Hovedopgave, den

kom til at løse ved Overførelsen af Frölichs Kunst til Duborg-Skolen har tjent denne nu nedlagte Forening til megen Ære og har forlenet Duborg-Skolen med en saare værdifuld, ja i Virkeligheden uerstattelig kunstnerisk Gave.

Uffes Kamp paa Ejderøen var imidlertid allerede blevet solgt til Aabenraa, hvor det hænger i Raadhussalen, da Rektor

Regner Lodbrog (kun Afdelingen med Regners Kamp med Lindormen er fremstillet som Karton — Originalen paa Duborg-Skolen).

H. P. Hansen kom til at arbejde med Sagen, og Skjolds Kamp med Bjørnen var ikke til at finde. Man søgte og søgte; men væk var det, og dets Forsvinden er den Dag i Dag en fuldkommen Gaade. Man har opstillet forskellige Hypoteser, bl. a. at det kunde være blevet stjaalet under Flytningen fra Kunstværversken — Frk. Dagmar Olrik — til Opmagasineringen, eller at det er blevet glemt paa et eller andet Loft i en af de Ejendomme, hvori Frk. Olrik har boet. Frk. Olrik flyttede nemlig usædvanlig meget, og mens Vævningen fandt Sted, var Kartonerne helt og holdent stillet til hendes Raadighed. — I alt dette er der Stof til baade Spænding og Sensation, og hvem ved, om Aviserne ikke engang i en maaske fjern Fremtid kan møde med en opsigtsvækkende Artikel om en funden Frölich-Original paa et københavnsk Loft. — Bag efter kan man saa tænke sig

det store Kapløb om Ejendomsretten: Finderen, Husejeren, Københavns Raadhus, Staten, Duborg-Skolen? — Lad os haabe, at vi den Dag — om den ellers kommer — atter har en Mand i vore Rækker, der ved at afgøre Sagen i Rektor H. P. Hansens Aand.

2 Originaler kom altsaa ikke med til Flensborg; men nogle Aar efter lod Grænseforeningen — hvem vi skylder Tak for

Odin paa Sleipner (Originalen paa Duborg Skolen).

saa meget andet — Maleren Troels Trier udføre 2 Kopier i Originalernes Størrelse, der nu hænger paa Duborg-Skolens øverste Korridor sammen med Originalbilledet af de 3 Valkyrier. Paa midterste Korridor hænger Rolf Krakes Kæmper springer over Ilden, Regner Lodbrog dræber Lindormen og Hjalmar og Angantyr's Kamp paa Samsø. I det store Trappehus findes Rolf Krakes Død og i Rektorværelset Odin paa Sleipner. Festsalens Gavlfelt er smykket med den skønne Trilogi om Hagbard og Signe. Desværre har Forholdene gjort det nødvendigt at dele Kompositionen i 3 Enkeltbilleder. En buet Linie i hvert Billede røber dog tydeligt den Dør, Billedet omslutter i Gobelinsalen i Københavns Raadhus.

Frölichs Kunst fra hans eget Ophold i Flensborg vil kun meget faa Danske faa Lejlighed til at glædes over. Hans Tegninger paa Duborg-Skolen er derimod hver Dag en dansk —

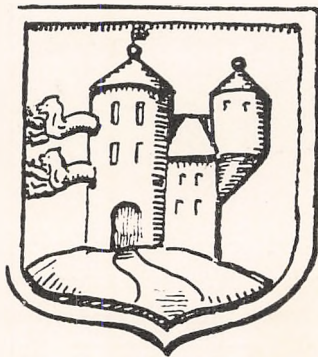
ja, nordisk — marvfyldt Hilsen til Flensborgs danske Skole-
ungdom. — Næppe saa let udslettes denne af de unges Sind.
Og Billedernes dybe og stærke Stemmer følger sikkert ogsaa i
Dag vore Sønner paa deres fjerne Færd.

Duborg-Skolen i Februar 1944.

Bernhard Hansen.

Litteratur om Lorenz Frölich:

Kunstbladet 1888; Bogvennen 1898; Julebogen (Hagerups Forlag) 1907;
Tiilskueren 1908; Gads Magasin 1908 og 1909; Gads Magasin 1910 og 1911;
Aksel Olrik: Danske Heltesagn; Poul Wiene: Billeder af Frölich: »Archi-
tekten« Nr. 39 1918.

TANKER FRA ØSTFRONTEN

Det blafrende Skær fra et lille Tællelys falder paa to Bøger, der ligger foran mig paa et vakkelvornet Bord. Kammeraterne er forlængst gaaet til Ro. Udenfor er det bælgmørk Nat, kun nu og da oplyses Nattehimlen af Lyskugler af forskellig Farve. Det er en urolig Søvn, Kammeraterne har, for af og til rystes Bunkerens i sin Grundvold, som om den skulde løftes op i Luften for saa at falde sammen i sig selv igen. Det er Rystelser fra eksploderende Bomber og Granater.

Dog netop nu er det for mig trods alt Tiden til Besindelse og Eftertanke. Jeg ser paa de to Bøger foran mig, der netop i disse Nattetimer har givet mig en Berigelse i mit Sind. Saa mangen Nat er gennemvaaget paa Grund af Alarm og Beredskab. Mon man saa ikke ogsaa har Tid til at ofre en Nat paa at tænke paa og mindes Hjemstavnen.

Af de to Bøger, som Posten bragte mig for en Del Timer siden, er den ene Rektor Bernhard Hansens Bog: Dagens Stævne. Den anden er Dansk Skoleforenings Aarsberetning Nr. 21.

En Strøm af Minder vælder ind over en, glade og sørgmodige. Glade, naar man tænker paa al den Tid, man har faaet Lov til at færdes paa de saa kære Steder og at have været med i vort eget folkelige Arbejde, og sørgmodige naar Bogens Blade atter minder en om, at saa mangen god og trofast Kammerat og Folkefælle har maattet give det største, Indsatsen for en Gerning og en Sag kender: Livet. I stille Tak mindes jeg alle dem, der blev paa Valen, ude og hjemme.

Dog Livet gaar sin Gang og kræver sin Ret. Vi kender det herude, hver Gang der maa siges Farvel til en god Kammerat. Og vi kender det derhjemme. Og disse to Bøger vidner ikke

om Stilstand. Der ligger et stort og virksomt Arbejde forud for disse Bøgers Tilblivelse, og de giver Udtryk for en Tro og Forventning, der vidner om, at endnu større Kræfter vil blive sat ind paa Arbejdet, der ligger foran.

Og eftersom jeg læser og blader videre, passerer Navnene forbi mig. Jeg ser alle tydeligt for mig; jeg kender dem næsten alle. Et stort og vanskeligt Arbejde bliver udført. Man ikke alene aner, men ved, at der bag Tallene staar noget, der gør det muligt at opretholde Arbejdet og Tempoet i en Tid, hvor alt sættes ind paa Krig, nemlig: Kærlighed til Sagen og Tro paa Fremtiden. Disse to Ting i Forening præger disse to Bøger. Hvor er det oplivende for os ude ved Fronterne at spore disse Strenge fra »Hjemmefronten«.

Jeg standser ved en Side i Aarsberetningen. Et kendt Ansigt lyser mig imøde. Det er en af de mange virksomme Kræfter derhjemme. Det er en Mand, der er skattet af alle, der er kommen i Berøring med ham, og vi kender ham som en, der er til at stole paa, og som ikke alene tager en Tørn, men som i Ordets bogstavelige Forstand trækker et Læs for mange af os andre med.

Det er ikke min Opgave eller min Mening at give en Karakteristik af en afholdt Lærer. Nej, det er ikke Meningen, skønt hvem skulde vel ellers bedre kunne gøre det end en tidligere Elev, der i mange Skoleaar som Dreng og sidenhen som voksen har haft den Glæde at kunne være sammen med ham? Dog det, jeg vil sige her, skal være en Tak for alt det, hans Personlighed for mig er Indbegrebet af. Og i denne ensomme Nat i Ruslands store Sumpe, hvor jeg har lukket alt andet ude og kun tænker paa, hvad disse Bøger har at fortælle og give mig, kan jeg ikke undlade med en inderlig Glæde at tænke paa den Lærer, der med sin varme Interesse for Sagen og for den enkelte betyder et stort Aktiv for vort Arbejde.

Aarsberetningen siger det paa sin smukke Maade, som vi tidligere Elever i fuldt Maal slutter os til. Ogsaa vi var paa hans 50 Aars Dag med de bedste Ønsker i Tankerne hos ham. Og naar jeg vælger Duborg-Samfundets Aarsskrift som Formidler til at bringe Lærer Peder Jensen en Tak, saa er det, fordi han ogsaa her har sat et Arbejde ind som ingen anden.

Naar Duborg-Samfundets Aarsskrift udkommer i den Form og den Tilstand, vi har været saa glade for, saa ved vi, hvem der er Manden for det. Mange Nattetimer er gaaet forud med Arbejde og utrættelig Energi.

Og naar vort Aarsskrift snart gaar ud til de mange tidligere Elever ude og hjemme og ved alle Fronter, saa vil disse Tanker finde Genklang i mange Hjerter, og et fælles Ønske vil forene os: At det længe endnu vil være os forundt at vide en afholdt Lærer og et skattet Lærerhjem i vor Midte.

Og naar vort Aarsskrift snart gaar ud til de mange tidligere som spændt lyttende i Duborg Skolens smukke Festsal.

Ja, Modersmaal er vort Hjertesprog; det fornemmer vi som aldrig før herude i det fremmede. Men en Rigdom af Minder ledsager os, et Væld af herlige Sange fylder vort Bryst, kære og tillidsfulde Breve giver os Glæde og Mod til fortsat Pligt-opfyldelse mod Herbergstaten.

Vi er i det 5. Krigsjaar, og Sindet tynges. Morgenrøden synes endnu i det fjerne; men Morgenrøden kan kun komme, hvis der findes Mænd og Kvinder, der har Troen og Haabet og Kræfterne i Behold.

Tankerne gaar længere ud i Fremtiden, og man fremtryller Billeder og Fremtidshaab, som 4 lange Krigsjaar har sat en midlertidig Stopper for.

Udenfor er Dagslyset ved at faa Overhaand over Mørket. Maskingeværernes Takken fører en sammen med Dagslyset tilbage til den nøgne Virkelighed. Jeg klapper de to Bøger sammen. En stille Glæde er blevet tilbage, en Glæde over, at vi nu kan være med til at vise, at Ordet er blevet til Daad, som Rektor saa smukt har talt om.

Lad disse Tanker vække til Eftertanke.

I det 5. Krigsjaar staar Sydslesvigs danske Manddom ved Fronterne i Kamp for Hjemstavn og Retten til at leve som Danske i denne Hjemstavn; og nu som før er vi besjælet af Villien til at leve som Danske, fordi vi er Danske.

I denne ukuelige Tro sender jeg alle mine hjerteligste Hilsener.

Peter Køster,
Aargang 1926.

JULEN 1943

Vintrens tunge Mørke
hyller Verden ind,
stjæler Hjertevarmen.
ælder unge Sind!
Men bag Taagemulmet
— skønt vi intet ser —
hvisker blidt en Stemme:
Solhvervsstund er nær!

Ruslands vide Stepper,
hver en ensom Grav,
alt fik Hjertestemmer,
talte, naar vi tav!
Ej som fjerne Røster,
nej, med klare Ord
maner os og trøster
vor Soldaterbror!

Tunge Modgangsdage.
Nætters Angst og Gru,
Sjælekampens Stunder
føjte jeg som du!
Stakket var hver Glæde,
grænseløst hvert Savn;
derfor maa jeg kalde
dig ved Brodernavn!

Bitterkolde Nætter
fjernt fra Bo og Stavn
lærte os at elske
Hjemmets dyre Navn!
Fik vi Lov at drømme
— Drøm var aldrig lang —
toned om vort Leje
Bøgens Foraarssang.

Graa er vore Trøjer,
graa som solbagt Vej,
hvor vi stumme vandred,
du min Bror som jeg!
I den store Masse
satte vi knap Spor:
men du var mit bedste,
Landsmand, Ven og Bror!

Norges Skær og Tinder.
Hellas Sagaland,
Nordhavs Taagekyster.
Tropens Palmestrand!
Alt saa vore Øjne;
men vi fandt ej Fred.
Bror, og du alene
ved alt det, vi led!

Bror i samme Skæbne,
under samme Lov,
du alene fatter
helt min Sjæls Behov.
Ad de samme Veje
trampede vor Fod,
og den samme Rytme
banker i vort Blod.

Snart i Hus og Hytte
Julen bæres ind.
Smaa og store samles
under Kærters Skin!
Tusind ømme Tanker
former sig til Bøn,
hvor et Moderhjerte
banker for sin Søn!

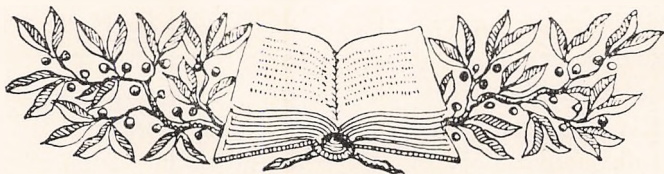
Bror jeg rækker Haanden
nu i Nat mod dig,
og i tyste Timer
taler du med mig!
Vi vil drøfte Minder,
Hjemstavn, Far og Mor,
ja, og alt det lyse,
som vi endnu tror.

Kløkkemalmets Mæle
bringer Julebud,
nu som alle Tider,
over Verden ud.
Broder lad os aabne
vidt for Sjæl og Sind,
saa at Julens Budskab
ret kan trænge ind!

Fader i det høje,
du som alting ved,
skænk os Hjertervarme,
bring os Sjælefred!
Medens Jorden bløder
under Hadets Aand,
lad os trygge vandre
i dit Ledebaand!

Aksel Lieb.

DUBORGSAMFUNDETS KRONIK

GENERALFORSAMLING OG AARSFEST

Generalforsamlingen og Aarsfesten fandt Sted paa Skolen Lørdag den 20. Marts.

Beretningen, der allagdes af Rektor Bernhard Hansen, blev godkendt uden Drøftelse. Det samme gjaldt Regnskabet, der blev allagt af Lærer Peder Jensen.

De afgaaende Bestyrelsesmedlemmer, Fru Marianne Christensen, født Agerskov, Vandelærer L. H. Schubert og Bogholder P. Køster, genvalgtes enstemmigt.

Om Aarsmødet skriver Flensborg Avis følgende:

Duborgsamfundets Aarsmøde.

Der var ikke mange Pladser tilbage i Duborgskolens Festsal, da Deltagerne i Duborgsamfundets Aarsmøde efter Sangen „Ja, Landet er lidet“, blev budt Velkommen af Rektor Bernhard Hansen. Rektor udtalte sin store Glæde ved at se saa mange og især at se, at der ogsaa var indkaldte, der havde faaet Lejlighed til at komme med.

Aftenens Program blev indledet med, at Frøken Betty Skott og Frøken I. M. Ottosen ved Flyglet glædede Forsamlingen med en Menuet af Haydn. Et velfortjent Bifald takkede de to Damer for deres gode Spil. Den næste Del af Programmet var heller ikke kedelig. Det var Hr. og Fru Juul, der bød en dejlig Forfriskning om ved Bordene. Der var blevet snakket meget, og man var blevet rystet godt sammen, da Lærer Ejnar Olesen tog Ordet for at tale til den afgaaende Realklasse, der nu havde overstaet sin Eksamen. Som Klasse-lærer havde Lærer Olesen været glad ved denne Klasse, der havde været en flink og nem Klasse. Samtidig med at den maatte sige Farvel til Skolen, vilde han byde den Velkommen i Duborgsamfundet. For den afgaaende Fortsættelses-klasse blev der ogsaa talt. Dens Klasselærer, Lærer Niels Christensen, bød ogsaa disse Elever Velkommen i Duborgsamfundet. Især havde han været glad for disse Børn, fordi de havde forstaet at danne Klasse i dette Ords bedste Betydning. Lærer Christensen glædede sig til at være sammen med de afgaaende Elever i Ungdomsforeningen.

I Mellemtiden var der blevet sunget en Del Sange, og efter at man havde sunget „Danmark delt ved Hav forinden“, vistes en af Skolens Undervisnings-film, som Lærer Olesen ledsagede med en kort og fornøjelig Tekst. Der blev sunget igen: staaende sang Forsamlingen „Kong Kristian“.

Man var nu naaet til den aarlige Generalforsamling. Beretningen, der især udmærkede sig ved sin Korthed, blev oplæst af Rektor Bernhard Hansen og godkendt. Ligeledes blev Regnskabet godkendt, og der udtaltes en Tak til Lærer P. Jensen for hans uegennyttige Arbejde som Foreningens Kasserer. Desværre maatte Hr. Jensen klage over, at der var for mange Medlemmer, der glemte at melde Adresseforandringer til ham. Efter Regnskabets Godkendelse gik man til Bestyrelsesvalget, der blev Genvalg.

Efter Sangen „Fjernt har dine Søner“ tog Peter Køster Ordet. Som en af de indkaldte vilde han bringe en Tak til Landsmænd her hjemme ved Skolen. Han følte ogsaa Grund til at sige Tak til dem, der var hjemme og trofast mødte op, naar der blev kaldt til Møde og til Arbejde for det, der bærer os oppe, det danske. Tak fordi de traadte i de indkaldtes Sted, der gjorde deres Pligt i Soldatertrøjen. En anden af de indkaldte, Lars Schubert, lagde de unge paa Sinde, der er gaaet ud af Skolen, at de skal dygtiggøre sig til deres Arbejde.

Til Aftenen var der indløbet en Del Hilsner, saaledes fra Fru Dr. Hanssen, Fuldmægtig H. Harck, Herm. Münchow, Ansgar-Skolen med flere. Rektor Bernhard Hansen sluttede Aftenen med en Opfordring til de tilstedeværende om med næste Brev at sende en Hilsen til de indkaldte fra Aftenen og Skolen.

Med Vægtversene sluttede det smukke Samvær. Alle var enige om, at det havde været en Aften, der var værd at gentage.

LIDT FRA AARET, DER GIK —

Flyverangrebet paa Flensborg den 19. Maj 1943

var et haardt Slag for Byens Danske. 15 danske Børnehavebørn fra Ingrid-hjemmet i Batterigade og en Del voksne mistede den Dag deres Liv.

Blandt de voksne var et af Duborgsamfundets Medlemmer, nemlig Fru Eli Jessen, født Dybdahl, der i et Aars Tid havde virket som Fransklærerinde paa Skolen.

Fru Jessen var et fint og værdifuldt Menneske, der i de Aar, hun havde været i Flensborg, havde levet sig godt ind i Forholdene her.

Hendes Død var et smerteligt Tab for Danskheden og ikke mindre for hendes Mand Redaktør Tage Jessen.

„Mange hviler alt derude“.

„Fjernt har dine Søner, Danmark, faret fra din Stavn.

Der er ristet danske Runer i Piræus' Havn.

Brede Bautastene knejser end paa Skotlands Vang,

og i Lejet nynner Seinen paa en nordisk Sang.

Fjernere dog Søner af dig, Danmark, farer nu . . . “

Saaledes skrev Jensine Jensen i sin stemningsfulde Sang om Sonderjydernes Deltagelse i forrige Verdenskrig.

Ja, det var dengang. Men endnu langt videre ud over Verden har denne

Krig fort Sydslesvigs unge danske Sønner. Fremmede Lande har set dem kæmpe, set dem falde, og fremmed Jord har drukket af deres Blod.

„Mange hviler alt derude i en ukendt Grav.“ Mange af dem, vi havde sat Forhaabninger til, vender ikke tilbage. De har fundet Døden fjernt fra den Hjemstavn, der havde fostret dem, den Hjemstavn, som de elskede, og som de havde tænkt at vi deres bedste Kræfter.

Rundt omkring i deres Hjem sidder deres efterladte med Sorgens og Savnets Svic. Ogsaa i vore Rækker savnes de dybt og smerteligt. Og om mange af Dødsbudskaberne gælder det, at de har fyldt os med oprigtig Sorg.

Men har Aaret end bragt meget tungt og trist, har der dog ogsaa været Ting, som man kunde glædes over. Der skal i denne Forbindelse peges paa to Ting, nemlig den Medhu, vort Moderland har lagt for Dagen ikke mindst i Anledning af den 19. Maj, og den nære Tilknytning til deres Skole, som saa mange af de gamle Elever lægger for Dagen baade i deres Breve og ved Besøg paa Skolen, naar de kommer hjem paa Orlov. Som Regel møder de til Morgensang.

Det er næppe for meget sagt, at baade Brevene og Besøgene er Udtryk for, at Skolen for mange af sine Elever er blevet noget af et aandeligt Staa- sted, og dette er maaske netop paa Baggrund af det tunge og mørke, de maa gennemleve, blevet dem mere klart, end det ellers vilde have været Tilfældet.

VORE FALDNE

Tallet paa de gamle Dreng, der er faldne paa Krigsskuepladserne eller døde under Aftjening af deres Værnepligt, øges stadig. Til de i tidligere Aar meddelte Navne maa vi føje følgende:

- Karl Heinz Petersen, født 7. 11. 1915, falden i Rusland 13. 8. 1941.
- Bruno Frederiksen, født 16. 1. 1913, falden i Rusland 5. 6. 1942.
- Ernst Hansen, født 5. 9. 1919, død paa Lazaret 7. 3. 1943.
- Martin Hansen, 27 Aar, død 28. 11. 1942.
- Karl Poulsen, født 1. 11. 1919, falden i Marts 1943.
- Andreas Andresen, født 18. 5. 1909, falden i Rusland 15. 4. 1943.
- Heribert Sørensen, født 30. 11. 1920, falden i Rusland i April 1943.
- Benno Streissel, født 30. 3. 1919, død paa Lazaret 2. 5. 1943.
- Sigfred Linde, født 2. 8. 1924, omkommet paa Togt til Søs i Maj 1943.
- Hans Fr. Budach, født 11. 12. 1914, død i Rusland 25. 5. 1943.
- Richard Petersen, født 9. 9. 1919, falden i Rusland 1. 6. 1943.
- Ewald Lekkat, født 26. 3. 1923, falden i Rusland 4. 8. 1943.
- Carl Bressen, født 20. 7. 1919, falden i Rusland 31. 7. 1943.
- Jacob Petersen, født 3. 3. 1913, falden i Rusland 14. 8. 1943.
- Peter Jørgensen, født 30. 7. 1915, falden i Rusland i Septbr. 1943.
- Hans Harck, født 6. 11. 1911, falden i Rusland 13. 9. 1943.
- Karl Krogh, født 3. 3. 1914, falden i Rusland 16. 9. 1943.
- Oskar Klinge, født 29. 9. 1911, falden i Rusland 23. 10. 1943.
- Knud Petersen, født 4. 11. 1921, død paa Lazaret 7. 11. 1943.

Heinrich Trothe født 13. 3. 1924, falden i Rusland i Novbr. 1943.
 Friedrich Chr. Maas, født 13. 10. 1924, falden i Italien 24. 11. 1943.
 Hans Wingender, født 31. 1. 1920, saaret 12. 2. 1943, meldt falden 2. 12. 1943.
 Harry Staub, født 12. 5. 1923, omk. i Norge 12. 12. 1943.
 Egon Hemleb, født 11. 12. 1918, falden i Rusland 13. 12. 1943.

VORE INDKALDTE

Medens Tallet paa vore gamle Elever, som blev derude, er steget en Del fra i Fjor, er Antallet af vore indkaldte nogenlunde det samme som i Fjor. Nedenfor følger en Fortegnelse over dem, som vi har Rede paa:

Albert Andresen	Christian Geipel
Jens Andersen	Nikolaj Geipel
Karl Andersen	Hans Olaf Gensch
Rudolf Andersen	Rasmus Hage
Wilhelm Baumgarten	Christian Hansen
— Helmuth Beck	Alfred Hansen
Heinrich Behrendsen	Elfried Hansen
+ Henrik Born	Fritz Hansen
— Henrik Bøvadts	Heinz Hansen
— Carl Bøvadts	Heinrich Hansen
— Diedrich Bøvadts	Hans Wilh. Hansen.
— Carl Budach	Karl Hansen
Heinz Brummer	Peter Hansen
Otto Brummer	Søren Hansen
Hans W. Bischoff	Egon Hansen
+ Gustav Bunck	+ Hans Erland Hansen
Franz Breckling	Karl Heinz Hansen
Kurt Brodersen	Karl Heinz Heugel
Heinrich Bendixen	Rudolf Homann
Walter Christiansen	Emil Hønniche
Claudius Christiansen	Otto Høgel
Otto Christiansen	— Christian Harck
Karl Christiansen	+ Hans Hamann
Hans Clausen	Christian Ingwersen
Karl Danneberger	Ferdinand Jensen
Johs. Danielsen	Paul Jensen
Heinrich Dierking	Herbert Jensen
+ Anton Derda	Marius Jessen
Erich Ernst	Hans Jessen
Phillip Friedrichsen	Jens Peter Jessen
Christian Friedrichsen	Ernst Jess
Friedrich Friedrichsen	Viggo Julius
Wilhelm Friis	Walter Jalfke
Werner Glüsing	Hans Ronald Jørgensen

Ernst Jørgensen
Harry Jäger
August Kellner
Johan Kellner
Heinrich Krinke
Fritz Kienke
— Thomas Kjær
Johs. Kielgast
Fritz Kielgast
Karl Heinz Klinge
Karl Klingberg
Martin Klingberg
Helmuth Krübbe
Max Krümmel
Eduard Krogh
Peter Krogh
+ Peter Køster
— Sven Kjems
Benno Kulinski
— Helmuth Leckband
Gert Lekkat
+ Aksel Lieb
Harald Lieb
Holger Lieb
Werner Linde
Erwin Linde
Harriot Lorenz
Ejnar Lorenz
Hermann Lorenzen
Hans W. Mahnke
Leo Math
Wilhelm Mathisen
Asmus Mathisen
Lothar Matsen
Ernst Matsen
Waldemar Meyer
Henry Meyer
Heinrich Meyer
Franz Moog
Heinz Müller
Erich Müller
Martin Müller
— Hermann Münchow

Johs. Münchow
Aksel Münchow
Hans Nicolaisen
Aksel Nielsen
Johs. Nissen
Johs. Nissen (Sommer-
stedt).
Max Nissen
Bernhard Petersen
Nis Petersen
Siegfried Petersen
Herbert Petersen
Holger Petersen
Sigurd Petersen
Günter Petersen
Hans Paulsen
Harry Schmidt
Sønne Sønnichsen
Karl W. Sønnichsen
Johs. Aug. Sønnichsen
Paul Soltau
Hermann Staub
Fritz Staub
Horst Stampe
Hans Starup
Mathias Sørensen
Hans Skott
Jürgen Thomsen
Edlef Thomsen
Karl Otto Thomsen
Karl Tychsen
Johan Tychsen
— Bruno Uldall
Hans Vollerthun
Hugo Voss
Reinhold Weber
Franz Wingender
Georg Wölk
Hans Wolff
Valdemar Wogensen
Helmuth Winter
Christian Ziegler

FØLGENDE LÆRERE ER INDKALDTE

N. Bøgh Andersen
N. Büchert
Fr. Dinsen Hansen
Chr. Harck
Aksel Lieb

H. Meng
H. Tønnsen
H. Thyhsen
L. H. Schubert

AARSFESTEN

er planlagt til at finde Sted paa Dubørgskolen Lørdag den 18. Marts Kl. 20.

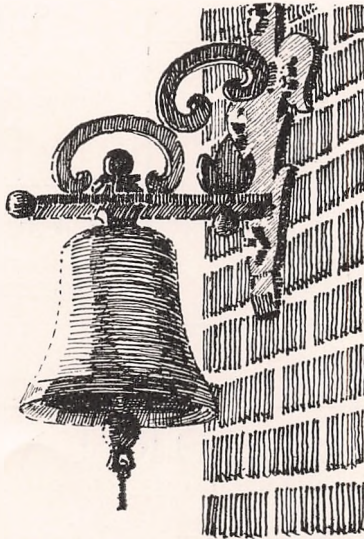
Til Slut skal der rettes en Tak til vore Bidragydere til Aarsskriftet og til vore Annoncører for deres Støtte.

Der er endvidere Grund til med Tak at notere den opmuntrende Interesse og Medhu, som vore Medlemmer i stort Tal viser Foreningen ved beredvilligt og rundhaandet at yde deres Medlemsbidrag.

Vi sender Hilsener til alle vore Medlemmer og Venner.

P. R. V.:

Peder Jensen.

HANSEN & CO.

NØRREGADE 94/96 - TELEFON 660
HOLMEN 70

Herre-Beklædning

og

Fodtøj af alle Slags

BOY MAGNUS

HOLMEN
TELEFON 2118

Deres Forretning for

Modevarer

CHR. DETHLEFFSEN

PFERDEWASSER 1 - FERNRUF 5 u. 8

Holz - Sperrholz

Leichtbauplatten - Eiserne Träger

Dansk
Skoleforening
Flensborg

Telefon 1498

Sophus Gregersen

Malermester

Farver og Tapeter

Nørregade 125 - Telefon 825
Flensborg

*Kolonialwaren, Weine
und Spirituosen*

C. C. Petersen

Flensborg

Norderstrasse 78 - Fernspr. 103

S. Münchow

Kleinsmedemester

Nørregade 125 - Flensborg
Telefon 1890

G. Christiansen

Sondergravene 7 - Flensborg
Telefon 245

Ure og Gulddvarer

Ankra og Junghans

Nørregade 80

H. C. THORIUS

Grundlagt 1884

(Indeh. WILHELM ANDERSSON)

Husholdningssager og Legetøj

BAHNHOFS-HOTEL FLENSBURG TLF. 22

— modernisiert und behaglich eingerichtet —
empfiehlt sich den Besuchern aus Stadt und Land

»Flensburger Rumhaus«

Vin og Spirituosa

ANDREAS M. C. HOLST
SØNDERTORV 1 - TELEFON 101

UNION-BANK

TELEFON 1376 OG 1377

udfører

alle Bankforretninger

J. Jessen & Co. Efterflg.

Sæbefabrik

Flensborg

Telefon 48

H. MADSEN

MALERMESTER
VANGGADE 28^a

DROGERI

Farver, Lak, Tapeter

Herbert Kenter

Harreslevgade 55

Gnomenkeller

ladet zum Besuch ein

TELEFON 2116

Reserveret

Spis godt!

Spis i

Fiskerestauranten

over for „ZOB“

Telefon 1527

ERNST SPRENGER

GLARMESTER

Bismarcksgade 54 A Telefon 1466

HERMES

SØNDERTORV 4 - TELF. 2216

Alt i Strømper og Trikotager

Detlef Jepsen

Bageri og Konditori
Hanneslevgade 62

Friedrich Ernst

Blikkenslagermester
Sanitære Anlæg
Bolg: Nørregade 147, Flensborg
Værksted: Nørregade 82

Chr. Meier

Skrædderforretning
Duborggade 18

FLENSBORGHUS

Hotel og Restaurant
Nørregade 76 Telefon 802

Eduard Knutzen

Norderstrasse 147 - Telefon 2746

*Fachgeschäft
für Gartenbauartikel*

ULDALL & CO.

FLENSBORG - TELEFON 2173

Manufaktur
Konfektion

Seværdig, staaende stor indendørs Udstilling

Porcelæn

THOMAS C. JESSEN

Stort Udvalg i Gaveartikler

Krystal

Nørregade 54-56 - Flensborg - Telefon 92

... læs

»Flensborg Avis«

og

»Der Schleswiger«

SKOTØJSHUSET KETELSEN K. G.

Hanneslevgade 26 og Nørregade 48-50 - Telefon 1710

Ringia-Sko

A/S NORDISK BRANDFORSIKRING - København

Hovedagentur: J. H. HARCK, Lautrupvej 21
Flensborg

*Forsikringer
af
enhver Art*

STØT VORE ANNONCØRER — DE STØTTER OS!

W. KÜLPER

Nystaden 41 og Nørregade 11-13 - Telefon 348

Kvalitets - Lædervarer

Hofoptiker A. Silos Efterfølger

Byens ældste og førende Forretning i Faget

Storegade 9 - Flensborg - Telefon 2060

J. H. BECKMANN & CO.

NØRREGADE 30-32 - FLENSBORG - TELEFON 107

Alt i Jernvarer og Værktøj

CHR. FR. VITH - FLENSBORG

KUL-IMPORT

Kul. Koks, Briketter, Bygningsmateriale — en gros & en detail

HAFENDAMM 26 - TELEFON 37 OG 42

C. F. JANSSEN

Kachelöfen - Kachelherde - Mehrzimmerheizungen - eiserne Oefen
Herde - Kessel - Zentralheizungen - Sanitäre Anlagen - Wand-
und Fussbodenplatten - Sämtliche Reparaturen und Reinigen

NORDERSTRASSE 121 - FLENSBURG - TELEFON 2213

Foto-Drogerie Svenningsen

Flensborg - Fernruf 2595

Toosbühstrasse 13 - Grossestrasse 22

CHRISTIAN BIRCK

Harreslevgade 5 - Telefon 382

*Alt i Husholdnings- og
Køkkenredskaber*

A. CLAUSEN - STOREGADE 1 - TELEFON 2441

Specialforretning i fine Sæber og Parfumer

Skotøjshuset PEETZ

Holmen 55 - Telefon 800

Eneudsalg af Dondorf-Sko

Flensburger Eiskremfabrik

Munketoft 7 - Telefon 1324

Fineste Varer i Spiseis

A. W. ALBERTSEN

MALERMESTER

Lyksborggade 129

Telefon 1742

HANS BOYENS

Flensburg-Harrisleefeld

Telefon 1369

Manufaktur- und Herrenbekleidung

Spez.: Arbeiterbekleidung

PIANOHUSET WENDORFF

HOLMEN 14 - TELEFON 2129

Det forende Hus i Musikinstrumenter, Radio, Klavører, Noder

Det kgl. octr. almindelige

Brandassurance-Compagni

stiftet 1798 i København

Tegner alle Brand- og komb. Losøreforsikringer

Hovedfuldmægtig for Tyskland: *A. P. Kloster*, Holmen 70, Telf. 1945 og 1946

Dygtige Agenter antages

NIS LAUTRUP

*Herre- og
Dameskrædderi*

JUNKERHULVEJ 19

Marien-Café

og Konditori

Nørregade 11-13

v. Frue Kirke

Telefon 1788

1. Klasses Bagværk

En god Kop Kaffe

STØT VORE ANNONCØRER — DE STØTTER OS!

BORGERFORENINGEN

HOLMEN 17 - TELEFON 1385

Godt Madsted - Velplejede Drikkevarer

Das führende PHOTO-KINO-SPEZIALHAUS

DRECOLL-THURNER

HOLM 10 - TELEFON 1165

ASMUS BRIX

Nystaden 4

DAMPBAGERI

Telefon 962

Gode Varer

FRIEDRICH MAU

SNEDKERMESTER

JØRGENSEGADE 10 - TELEFON 1596

Bygnings- og Mobelsnedkeri

Die gute Uhr von BIRKENFELDT

FLensburg - GROSSE STRASSE 75 - TELEFON 2511

Das Fachgeschäft für Uhren, Schmuck, Silberwaren und Trauringe

DUDEK & THOMSEN

FLensburg - NEUSTADT 43

Eisenwaren - Werkzeuge - Haus- und Küchengeräte

FLensburgER REPRODUKTIONSANSTALT

FELIX KÖHRING

Harriseerstrasse 3 - Fernsprecher 2715

Klichees - Zeichnungen - Entwürfe

